

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PROJEKT
**MEĐUNARODNI SVEUČILIŠNI CENTAR
U ISLAMU GRČKOM I MEDITERANSKA
AKADEMSKA ZAJEDNICA:
RAZVOJ I PERSPEKTIVE**

AGRONOMSKI FAKULTET
ARHITEKTONSKI FAKULTET
FILOZOFSKI FAKULTET
GEODETSKI FAKULTET

**MUZEOLŠKA STUDIJA O
MOGUĆNOSTIMA PREZENTACIJE
BAŠTINE KULE STOJANA JANKOVIĆA**

AUTOR
dr. sc. Darko Babić

Koautorica
Željka Miklošević, prof.

Zagreb, lipanj 2013.

MUZEOLŠKA STUDIJA O MOGUĆNOSTIMA PREZENTACIJE BAŠTINE KULE STOJANA JANKOVIĆA

muzeološka dionica projekta

"MEĐUNARODNI SVEUČILIŠNI CENTAR U ISLAMU GRČKOM I MEDITERANSKA AKADEMSKA ZAJEDNICA: RAZVOJ I PERSPEKTIVE"

Zadatak: Izrada muzeološke studije za sklop Kule Stojana Jankovića uzimajući u obzir i razvojne potrebe projiciranog Međunarodnog Sveučilišnog Centra (MSC) Sveučilišta u Zagrebu u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom. Muzeološka studija autorski je rad stručnjaka za baštinu koji na osnovu poznatih, dostavljenih i samostalno prikupljenih podataka, predlaže način funkcioniranja institucije i oblike muzeološke interpretacije i prezentacije. Za potrebe sklopa Kule Stojana Jankovića i okolnih prostora na preliminarnoj razini identificirana su tri podzadatka: a) mikroregija - interpretacija gornjih Ravnih kotara; b) Kula - uspostava interpretacijskog centra; c) memorijalni prostori u Kuli. Svi navedeni segmenti trebaju sinergijski djelovati u zadanom prostoru.

Cilj: Završna muzeološka studija postati će temeljna podloga za osnivanje budućeg muzeja u prostorima Kule, predložiti i objasniti način njegovog funkcioniranja (uključujući ograničenja), te opisati metode i forme interpretacije i komunikacije vrijednosti baštine Kule Stojana Jankovića i okolnih prostora.

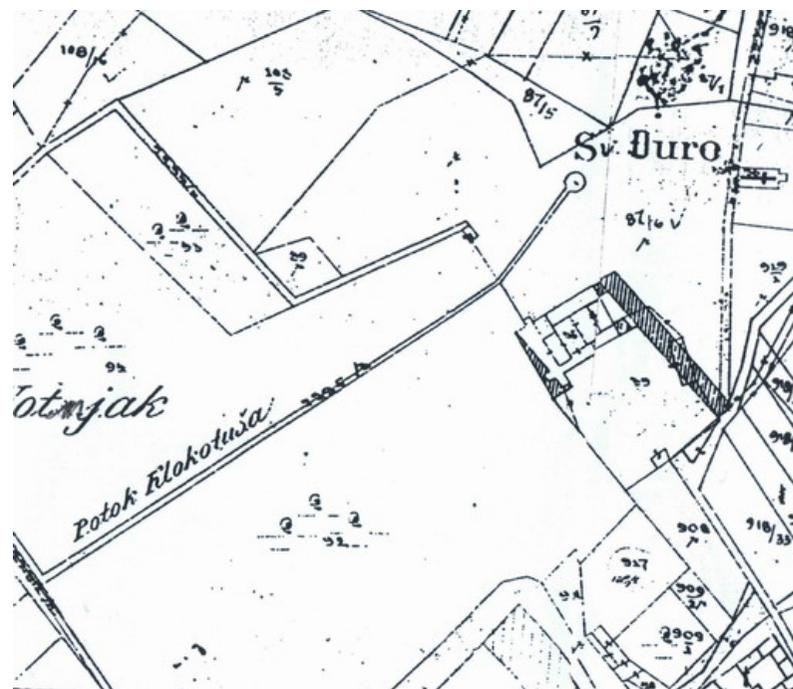

Sadržaj studije: UVOD - ANALIZA - RAZRADA - ZAKLJUČNO

1: UVOD - ANALIZA - RAZRADA - ZAKLJUČNO

Muzeološka studija koja slijedi donekle je drugačiji, djelomično prošireni oblik muzeološke koncepcije jer uz uobičajene segmente potonje donosi i osnovne savjete i smjernice u pravcu osnivanja muzeja u prostorima Kule Stojana Jankovića koji je idejno vezano i uz osnivanje Međunarodnog sveučilišnog centra u istom prostoru. Muzeološka koncepcija dokument je kojeg pojedini muzej ili galerija uobičajeno dostavljaju Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, odnosno Hrvatskom muzejskom vijeću, kao osnovni prijedlog za novi ili obnovljeni stalni muzejski ili galerijski postav. Muzeološka koncepcija prvenstveno definira odnos veličine prostora prema namjeni sukladno "Pravilniku o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije". Radi se dakle o idejnoj koncepciji budućeg stalnog postava koja uključuje analizu i valorizaciju prostora predviđenih za muzejske sadržaje i plan rasporeda muzejskih sadržaja, te izradu osnovnog scenarija postava. Sastavni dio muzeološke koncepcije je i historijat muzeja i muzejskih zbirki te dugoročan plan zapošljavanja stručnog i tehničkog osoblja. Dokument, kada se dostavlja Hrvatskom muzejskom vijeću, mora obuhvatiti i konzervatorsku studiju zgrade i prijedlog građevinske obnove i preporuke za sanaciju.

Daljnji koraci koji logično slijede nakon izrade muzeološke koncepcije pri realizaciji određene muzejske institucije nastavljaju se izradom detaljnog idejnog koncepta gdje se, uz asistenciju potrebnih stručnjaka (dizajner, arhitekt), precizno definiraju svi sadržajni elementi stalnog postava, te na posljetku izvedbenog projekta.

2: UVOD - ANALIZA - RAZRADA - ZAKLJUČNO

dio I: PROSTOR INTERVENCIJE - Kula Stojana Jankovića i neposredna okolica

Ukupna površina, prema postojećem stanju, koja je teorijski¹ na raspolaganju za raznovrsne interpretacijsko-prezentacijske muzeološke intervencije i zadovoljavanje osnovnih muzejskih potreba i funkcija (uz podrazumijevano adekvatno poštivanje privatnosti vlasnika - obitelji Desnica) iznosi **86.499** m². Od navedenog **25.502** m² zauzimaju slijedeći prostori:

- zgrade središnjeg dijela kompleksa Kule Jankovića = 1.000** m²,
- dvorište u središnjem dijelu Kule Jankovića = 3.030** m²,
- crkva Sv. Đurđa = 147** m²,
- groblje i borik oko Sv. Đurđa = 1.493** m²,
- izvor potoka Klokotuša, akumulacija vode i neposredni okoliš-kamenjar/grmlje, prije i livada = 4.600** m²,
- park i izvori = 8.760** m²,
- jaruga i korito potoka Klokotuša = 1.554** m².

Preostalih **61.297** m² pripada u obradive površine (oranice i mali rasadnik).

Kula Stojana Jankovića i crkva sv. Đurđa ima **pravni status zaštićenog kulturnog dobra**, prema vrsti pripadaju u **pojedinačno nepokretno kulturno dobro**, a prema klasifikaciji u **sakralno-profano graditeljsku baštinu**. Kula Jankovića je, sukladno opisu Konzervatorskog odjela u Zadru, *"sklop stambenih i gospodarskih zgrada smješten uz povijesnu*

¹ Vlasnici objekta izrazili su spremnost da za muzejske sadržaje ustupe prostore zgrade 'Stare kuće', 'Kule', 'Sale', parka, dvorišta i 'Ortulanicu' uz otvorenost da razmotre korištenja i drugih prostora, u razumnom obliku i prema budućim dogovorima, koji bi značajno utjecali na kvalitetu interpretacije baštine kompleksa Kule Stojana Jankovića. Muzeološka studije uključuju neke od tih pretpostavljenih rješenja premda ne implicira da se iste moraju realizirati.

srednjovjekovnu cestu zvanu "Via magna". Današnji je izgled i raspored sklopa rezultat više građevnih faza od 17. do 20. st. Najstariju jezgru sklopa čini zgrada zvana Kula uz koju je sagrađena stambena dvokatnica i više gospodarskih prizemnica. Crkva Sv. Đurđa je srednjovjekovna jednobrodna građevina s polukružnom apsidom romaničkih osobina, danas u funkciji mauzoleja obitelji Desnica, vlasnika sklopa Kule." Sukladno obrazloženju rješenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 25. svibnja 2006. godine (kojim se utvrđuje da Kula Stojana Jankovića i crkva sv. Đurđa u Islamu Grčkom ima svojstvo kulturnog dobra) kompleks *"svojom strukturom predstavlja jedan od najvrjednijih primjera stambeno - gospodarskog graditeljstva na prostoru zadarskog zaleđa."*

Kao što je navedeno zgrade i dvorišta središnjeg dijela kompleksa Kule Jankovića osobiti su sklop gospodarskih, fortifikacijskih i rezidencijalnih objekata ukupne površine približno 4.300 m² koje se nalaze na nepravilnoj pravokutnoj površini dimenzija 54,40 × 72,80 × 53,50 × 85,00 metara omeđenoj relativno visokim zidovima. Sjeverni dio kompleksa, sukladno "Sporazumu o utemeljenu Međunarodnog Sveučilišnog Centra u kompleksu Kule Stojana Jankovića" između Sveučilišta u Zagrebu i vlasnika, namijenjen je uređenju u svrhu obavljanja raznovrsnih djelatnosti i programa MSC-a, uključujući i smještaj za istraživače. Osim ovog već postignutog dogovora o sjevernoj fronti Kule vlasnici su iskazali **spremnost omogućavanja javnog korištenja i drugih dijelova kompleksa**, sasvim konkretno velikog dijela povijesne jezgre Kule Jankovića ('Kule', 'Stare kuće', zgrade sa 'Salom' i 'Ortulanice', uz crkvu Sv. Đurđa i arboretum) s izraženom željom da se iste uredi kao memorijalno-muzejski dio u kojem bi bili izloženi najvrjedniji dijelovi iz zbirke Kule Jankovića, te stvori prostor koji bi omogućio pristup i studij bogatih arhivskih materijala, biblioteci, te ostavštini Vladana Desnice, ali jednako tako i da dio navedenih prostora bude posvećen drugim, kompatibilnim, muzejsko-interpretacijskim sadržajima.

Ideja uređenja muzejskog prostora u sklopu Kule Stojana Jankovića koju podupiru današnji vlasnici na tragu je nastojanja Vladana Desnice (1905-

1967) koji je za svog života, 50-tih i 60-tih godina 20. stoljeća otvorio za javnost najstariji dio prostora Kule uredivši ambijentalno nekoliko prostorija i time ih pretvorio u izložbeni prostor za dio zbirke Kule. Kasnije, krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća, svojevrsna memorijalna zbirka uz osnovni postav u formi 'kuće pisca' također je bio uređen.

Potreba korištenje Kule za dobrobit kraja i ljudi koji tamo obitavaju od strane različitih organizacija ili institucija vođen idejom održivog razvoja što uključuje i otvorenost javnosti za kulturne, edukativne, istraživačke, razvojne i slične projekte osnovna je ideja vlasnika, uključujući navedenu spremnost da se uz posebni dodatni sporazum omogući korištenje dijelova Kule bez naknade na duži vremenski rok. Potonje, premda nije uvjet za realizaciju muzejske institucije u prostoru Kule nudi dodatne mogućnosti (prvenstveno oko organizacijskih i financijskih potreba budućeg muzeja, i/ili suradnje - npr. kao podružnice postojećih muzeja ili čak moguću začetak/podružnica Muzeja Sveučilišta u Zagrebu).

Iz svega proizlazi da aktivnosti Međunarodnog Sveučilišnog Centra koji nastaje u kompleksu Kule Stojana Jankovića i budućeg muzeja treba promatrati sinergijski, te da i planiranje, a posebice buduće aktivnosti oba treba na taj način i razvijati.

Premda će glavina muzeološke prezentacije u nastavku biti usmjerena na središnje prostore najstarijih dijelova kompleksa, tj. prostor 'Kule', 'Stare kuće', zgrade sa 'Salom' i 'Ortulanice', te posredno dvorišta središnjeg dijela kompleksa Kule Jankovića, moguće muzeološke intervencije svakako su poželjne i u ostalim prostorima, prvenstveno:

- crkvi Sv. Đorđa
- groblja
- gumna
- arboretuma, te izvora i akumulacije vode
- oranicama

uz pretpostavljenu spremnost vlasnika da i dio tih prostora u određenom obliku ponudi za potrebe kvalitetne interpretacije Komplexa.

STANJE ZBIRKI

Premda je Kula Janković iznimno teško stradala tokom posljednjih ratnih zbivanja zbirke koje su se tamo nalazile, zahvaljujući požrtvovnosti pojedinaca (vrijedi ovdje posebno istaknuti mr. sc. M. Savića), većinom su sačuvane, premda razmještene na niz lokacija (Benkovac, Zadar, Zagreb i Beograd) gdje se većina i danas nalazi.

Prema podacima s kraja 2012. godine fundus (zbirni fond) Kule Jankovića moguće je podijeliti u slijedeće zbirke, uz navedni osnovni stupanj sačuvanosti u odnosu na prijeratno stanje:

- 1) zbirka ikona (sačuvana)
- 2) zbirka sakralnih objekata (sačuvana)
- 3) zbirka starog oružja (sačuvana)
- 4) etnografska zbirka (uglavnom sačuvana, postav obnovljen 2012. godine u prostoru Stare kuhinje)
- 5) galerija slika (uglavnom sačuvana)
- 6) zbirka geografskih karata (sačuvana)
- 7) albumi starih fotografija (sačuvana)
- 8) arheološka zbirka (dijelom izgubljena)
- 9) zbirka antičkog stakla (sudbina trenutno nejasna)
- 10) zbirka umjetničkih predmeta (uglavnom izgubljena)
- 11) zbirka antiknog namještaja (uglavnom izgubljena)
- 12) arhivska građa (sačuvana)
- 13) biblioteka (sačuvana).

Detaljan uvid u stanje zbirnog fonda, te pojedinih zbirki koji će biti neophodni za izradu idejnog projekta budućeg muzeja biti će vrlo skoro dostupne jer je u završnoj fazi izrade knjiga 'Registar baštine Kule Jankovića', autora mr. sc. Milorada Savića gdje su umjetničke - kulturne - povijesne zbirke Kule popisane i stručno obrađene. Stanje je također moguće utvrditi na osnovu revizije građe koja potječe iz Kule Jankovića koju je izradila Stručna grupu pri Konzervatorskom odjelu u Zadru osnovane od strane Ministarstvo kulture (podatak s 18. sjednice Hrvatskog muzejskog vijeća, studeni 2009.).

dio II: NEOPHODNI UVJETI ZA OSNIVANJE I FUNKCIONIRANJE MUZEJA (registar, zakon, pravilnici)

Jedan od važnih zadataka i namjera muzeološke studije je utvrditi status, te dati osnovne savjete, preporuke i smjernice vezane uz mogućnost formalnog osnivanja muzeja u Kuli Jankovića s obzirom na postojeće, te željeno projicirano stanje. Stoga se u ovom segmentu studije iznose izdvojeni, najznačajniji, akti vezani uz:

- Registar muzeja, galerija i zbirki kojeg vodi Muzejski dokumentacijski centar iz Zagreba,
- aktualni Zakon o muzejima,
- relevantne Pravilnike

jer svi oni djelomično ograničavaju, te time mogu značajno utjecati na odluke i definiranje statusa budućeg muzeja.

Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj

Muzejski dokumentacijski centar (MDC) iz Zagreba vodi Registar muzeja, galerija i zbirki u RH kao jedinstvenu bazu podataka o muzejima, njihovim zbirkama, dokumentaciji i stručnim djelatnicima. Glavni kriterij upisa u ovaj Registar jest postojanje građe formirane u zbirku, te je stoga Registar ustvari evidencija "muzealizirane baštine" s obzirom da sadržava podatke o svim muzejskim institucijama² u Hrvatskoj bez obzira na njihov formalni pravno-administrativni status.

Za potrebe Registra, sukladno stručnim i administrativnim kriterijima, upisani muzeji se dijela na one koji:

"a) zadovoljavaju sve uvjete što ih propisuje Zakon o muzejima i prihvaćen je akt o njihovu osnivanju, tj. pravno postoje kao ustanove,

---

² Muzejska institucija podrazumijeva različite oblike muzeološkog djelovanje, dok muzejska ustanova podrazumijeva sasvim određeni, sukladno zakonskim aktima, formalno-pravno-administrativni oblik djelovanja, najčešće u formi muzeja.

b) djelomično zadovoljavaju uvjete što ih propisuje Zakon o muzejima i rade na tome da ih zadovolje,

c) ne zadovoljavaju uvjete što ih propisuje Zakon o muzejima i nije izgledno da će ih ikada ostvariti, ali posjeduju građu, tj. zbirku. Takve su, na primjer, zbirke ili ustanove koje ICOM definira kao muzej, ali takvima nisu priznate hrvatskim Zakonom o muzejima, te prema sadašnjim pozitivnim propisima nemaju mogućnost da postanu muzejom."

Registar muzeja, galerija i zbirke u RH se obnavlja prikupljanjem podataka početkom svake kalendarske godine, a novi upis u Registar moguć je napraviti i slanjem adekvatnih podataka nadležnoj osobi u MDC-u.

S obzirom na postojeće stanje fundusa Kule Jankovića, te još uvijek samo relativno uređenog (u kontekstu muzejsko-muzeološkog adekvatnog uređenja) prostora namijenjenog budućem muzeju jasno je da se zbirke i budući idejni muzej u sklopu Kule Stojana Jankovića trenutno nalaze na granici između kategorija c) i b) sukladno Registru. Trenutno zbirke nisu upisane u Registar i trebalo bi ovaj postupak što hitnije pokrenuti. Nadalje ispunjavanje uvjeta kategorije b) prilično je izvjesno u najskorije vrijeme, dok ispunjavanje uvjeta za kategoriju a) ostaje u ovom trenutku dugoročniji cilj (željeno za 3-5 godina) koji će ovisiti između ostalog o nizu segmenata i preporuka mogućeg djelovanja iznesenih i u ovoj studiji, te o važećim propisima vezanim uz muzejske ustanove i muzejsku djelatnost.

Zakon o muzejima (Narodne novine, broj 142/98 i 65/09)

U dijelu koji slijedi navedeni su izdvojeni članci Zakona o muzejima koji značajno utječu na osnivanje i funkcioniranje muzeja u prostorima Kule, te mogu odrediti poželjni smjer djelovanja.

Članak 4. Zakona o muzejima propisuje da "Muzejsku djelatnost obavljaju muzeji kao ustanove te muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba pod uvjetima propisanim ovim Zakonom. Iznimno,

muzejsku djelatnost obavljaju i galerije kao ustanove ukoliko imaju muzejsku građu.", dok Članak 5. definira muzejsku djelatnost koja "obuhvaća: skupljanje, čuvanje i istraživanje civilizacijskih, kulturnih i prirodnih dobara te njihovu stručnu i znanstvenu obradu i sistematizaciju u zbirke, trajno zaštićivanje muzejske građe, muzejske dokumentacije, muzejskih lokaliteta i nalazišta, njihovo neposredno i posredno predočavanje javnosti putem stalnih i povremenih izložaba, te objavljivanje podataka i spoznaja o muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji putem stručnih, znanstvenih i drugih obavijesnih sredstava."

Sukladno navedenim člancima načelno nema prepreka da se planirano muzeološko djelovanje u Kuli Janković u skoroj budućnosti, uz pretpostavku izvedbe projekta, prepozna kao muzejsku ustanovu koja obavlja muzejsko djelovanje sukladno postojećem Zakonu.

Članak 12. naznačuje da: "Muzeji, te ustanove i druge pravne osobe unutar kojih su muzeji, galerije i zbirke, mogu, a na temelju pisanog ugovora, povjeriti muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju na čuvanje i radi izlaganja drugom muzeju, drugoj pravnoj osobi ili državnom tijelu samo pod uvjetom da im oni zajamče sigurnost i primjereno čuvanje povjerene im građe i dokumentacije."

Ovo praktično znači da bi se u slučaju fundusa Kule da bi bio prepoznat kao muzej, a dok se ne steknu svi potrebni uvjeti da se predmeti u Kuli adekvatno čuvaju i izlažu, za sve predmete/zbirke koji sačinjavaju zbirni fond trebalo formalno-pravno riješiti status (posudbu, čuvanje).

Članak 16. definira da muzeje kao javne ustanove "mogu osnovati Republika Hrvatska, županije, Grad Zagreb, gradovi i općine. Muzeje kao ustanove mogu osnovati domaće i strane pravne i fizičke osobe. Više osnivača iz stavka 1. ovoga članka može zajednički osnovati muzej kao javnu ustanovu, odnosno više osnivača iz stavka 2. ovoga članka kao ustanovu, a međusobna prava i obveze osnivača uređuju se ugovorom."

Navedeni članak otvara niz mogućnosti pri promišljanju željenog osnivača i statusa budućeg muzeja pri čemu su sve u nastavku navedene forme legitimne i idejno ravnopravne. U tom kontekstu budući muzej može biti potpuno privatni (npr. u vlasništvu jedne osobe, ili ovdje vjerojatnije cijele obitelji) ili osnovan od strane županije, grada, općine, te drugih pravnih osoba pri čemu bi bio nužan određeni sporazum/ugovor. Osnivač, kao pravna osoba, bi mogla biti i ne-vladina udruga "Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića - Mostovi". Možda moguća varijanta je da, s obzirom na potpisani sporazum oko izgradnje MSC-a u sjevernoj fronti te aktivnosti vezane uz isti, osnivač muzeja bude i Sveučilište u Zagrebu (kao samostalnog muzeja, ili jedne od ispostava za sada još nepostojećeg, ali nadasve neophodnog Sveučilišnog muzeja). Istu ulogu može preuzeti i općina (samostalni muzej) ili neki od lokalnih muzeja kojem bi to bila ispostava (npr. Zavičajni muzej Benkovac).

Premda Zakon to izričito ne iskazuje vjerujemo da je moguće, i nadasve poželjno, formirati oblik javno-privatnog partnerstva pri osnivanju muzeja koji bi u ovom slučaju bio najbolje rješenje s obzirom na obveze osnivača koje proizlaze iz Zakona o muzejima.

Članak 17. propisuje da "Muzeji, te muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba, mogu se osnovati ako, sukladno standardima iz članka 15. ovoga Zakona³, postoji: - muzejska građa i muzejska dokumentacija, - prostor, oprema i sredstva za rad, - stručno osoblje. Postojanje uvjeta iz stavka 1. ovoga članka za muzeje, te muzeje, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba, utvrđuje rješenjem Ministarstvo kulture po prethodno pribavljenom mišljenju Hrvatskoga muzejskog vijeća, koje je ono dužno dati u roku od mjesec dana."

Smatramo da će Muzej u Kuli Janković, s obzirom na postojeće i realno projicirano stanje u skorom razdoblju, s dosta poteškoća moći

samostalno ispuniti sve navedene kriterije iz Pravilnika (više, vidi kasnije), posebice one oko prostora, opreme i sredstva za rad, te stručnog osoblja te u tom smislu treba promatrati i sve preporuke iznesene u prethodnom poglavlju vezane uz Članak 16.

N.B. Ovdje nije razmatrana mogućnost dobivanja značajnijih sredstava npr. iz EU fondova za muzej, premda ne mislimo da je to nemoguće, a koja bi značajno promijenila postojeću analizu.

Do vrlo sličnog razmišljanja kao u prethodnom pasusu navodi nas i odredba Članka 32. koji propisuje da "Sredstva za rad muzeja, te muzeja, galerija i zbirka unutar ustanova i drugih pravnih osoba, osigurava osnivač. Sredstva za posebne programe osiguravaju osnivači, a zavisno od svog interesa i tijela državne uprave u čijem je djelokrugu program koji se ostvaruje, kao i županije, Grad Zagreb, gradovi i općine na području kojih se program ostvaruje, te druge pravne i fizičke osobe. Sredstva za rad muzeji osiguravaju i iz vlastitih prihoda, sponzorstvima, darovanjima i na drugi način u skladu sa zakonom", te Članak 36. koji kaže da: "Stručno muzejsko osoblje čine zaposlenici u muzejima, te muzejima, galerijama i zbirkama unutar ustanova i drugih pravnih osoba, koji, prema odredbama ovoga Zakona, ispunjavaju uvjete za postavljenje u odgovarajuća muzejska zvanja, odnosno za obavljanje stručnih poslova u muzeju, kao i pomoćnih stručnih poslova. Muzejsko stručno osoblje dužno je u svome radu pridržavati se načela muzejske struke, zakona i drugih propisa kojima se uređuje obavljanje muzejske djelatnosti".

Jedno od mogućih rješenja ukoliko se odabere oblik osnivanja samostalnog novog muzeja (neovisno privatnog ili javnog - pravna osoba) u pogledu stručnog muzejskog osoblja nudi Članak 44. koji navodi da "Rad u svojstvu vježbenika za muzejska zvanja, za obavljanje stručnih poslova u muzeju, kao i za obavljanje pomoćnih stručnih poslova, traje najduže dvije godine.", odnosno Članak 45. "Volonterski rad u muzeju, odnosno muzeju, galeriji i zbirci unutar ustanove i druge pravne osobe, s propisanom školskom spremom i punim radnim vremenom, priznaje se

³ Članka 15. se referira na Pravilnik, za isti vidi kasnije u tekstu.

kao stručna praksa za stjecanje muzejskog zvanja, odnosno za obavljanje stručnih poslova u muzeju."

Na osnovu navedenog, i prema u zadnje vrijeme uobičajenoj praksi angažiranja u muzejima osoba unutar projekta stručnog osposobljavanja mladih uz naknadu od 1.600,00 kuna sukladno Zakonu o poticaju zapošljavanja Ministarstva rada i mirovinskog sustava, moguće bi bilo osigurati barem prijelazno rješenje neovisno o tome tko će biti formalni osnivač novog muzeja.

Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije

Navedenim Pravilnikom (Članak 1.) *"utvrđuju se stručni i tehnički standardi za određivanje vrste muzeja i galerija kao samostalnih ustanova, te muzeja, galerija i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba (u daljnjem tekstu: muzeji), za njihov rad, kao i za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije", a Člankom 2. propisuje da su "Muzeji (su) dužni pridržavati se standarda utvrđenih ovim Pravilnikom, a njihovi osnivači dužni su osigurati za to potrebna sredstva."*

Vrste muzeja propisane su člankom 4. *"Muzeji mogu biti opći i specijalizirani prema vrsti muzejske građe, te nacionalni, regionalni i lokalni prema teritorijalnom području obavljanja muzejske djelatnosti"* što utvrđuje Vijeće za matičnu djelatnost unutar Sustava muzeja Republike Hrvatske sukladno standardima određenim ovim Pravilnikom.

Prema Pravilniku Muzej u Kuli daleko je srodniji kategoriji općeg muzeja koji "ima najmanje 2 raznorodne zbirke muzejskih predmeta koje predstavljaju kulturno-povijesne, umjetničke, tehničko-tehnološke i prirodne i/ili druge značajke teritorija za koji je muzej osnovan." (Članak 5.), premda može, po potrebi, biti definiran i kao specijalizirani muzej (Članak 6. - "Specijalizirani muzeji imaju najmanje 1 zbirku muzejskih predmeta od interesa za jednu ili više srodnih temeljnih znanstvenih disciplina, ili jednu ili više specifičnih ljudskih djelatnosti").

U kontekstu rasprave oko općeg ili specijaliziranog muzeja vrijedi posebice istaknuti i Članak 10. koji navodi da specijalizirani "Povijesni muzeji imaju zbirke i dokumentaciju koje prate povijesni razvitak države, regije ili jedinice lokalne samouprave u određenom razdoblju ili obrađuju određeni povijesni događaj ili proces. Povijesnim muzejima pripadaju i memorijalni muzeji, vojni muzeji, muzeji povijesnih postrojbi, muzeji povijesnih osoba, povijesni lokaliteti (zgrade) i sl." te članak 13. "Ostali

specijalizirani muzeji su oni koji ne pripadaju ni jednoj od prethodno navedenih vrsta, a posjeduju zbirke od interesa drugih znanstvenih disciplina, ili su vezani za neku specifičnu ljudsku djelatnost."

Kako je već napomenuto mi smatramo da budući muzej u Kuli Jankovića treba težiti da bude definiran kao opći muzej premda ostaje moguće, ukoliko se za istim pokaže potreba, promatrati ga i na drugačiji način. U kasnijoj razradi muzeološke koncepcije koja je sastavni dio ove studije mi smo se opredijelili za vrstu općeg muzeja.

U odnosu na teritorijalni ustroj procjena je donekle složenija. Naime premda bi budući muzej u Kuli Jankovića mogao idejno pretendirati da bude nacionalni muzej ("Nacionalni muzej obavlja muzejsku djelatnost za područje Republike Hrvatske i ima muzejsku građu koja je od osobitog značenja za Republiku Hrvatsku. Nacionalni muzej ima zbirke i dokumentaciju od osobitog značenja za povijest, kulturu, prirodu, znanost i tehniku na teritoriju Republike Hrvatske"), smatramo da je u ovom trenutku realnije da se isti smjesti ili u područje regionalnih muzeja uz preduvjet postojanja volje i snage da se isti razvija u pravcu osobitog regionalnog (eko-)muzeja (Članak 15. "Regionalni muzej obavlja muzejsku djelatnost na području jedne ili više općina ili na području šire regije") premda isti imaju prilično visoke standarde koje svaki regionalni muzej mora ispunjavati (vidi više u nastavku). Konačno muzej u Kuli može biti određen i kao lokalni muzej (Članak 16. - "Opći i specijalizirani lokalni muzej obavlja muzejsku djelatnost na određenom lokalnom području (grad, općina i ostale razine lokalnih muzeja").

N.B. Eko-muzeji kao posebna kategorija, ili kao osobiti muzeji u kategoriji muzeja društva gdje su npr. smješteni u francuskom muzejskom sustavu, nisu prisutni u našem muzejskom zakonodavstvu.

U ovom kontekstu, a neovisno o odabranoj preferiranoj vrsti kojoj pojedini muzej - ovdje Muzej u Kuli teži, treba istaknuti sukladno Članku

22. da je "Svaki muzej dužan je prihvatiti i objaviti pisanu izjavu o svojoj politici skupljanja koja sadrži sve postupke koje muzej namjerava provesti pri skupljanju predmeta. Muzej je dužan izjavu najmanje svakih 5 godina razmotriti i ocijeniti", iz čega sasvim izvjesno proizlazi da vrsta muzeja značajno određuje i njegovo područje djelovanja i aktivnosti. To je dodatno naglašeno kroz Članak 23. koji kaže da su "Muzeji (su) dužni međusobno surađivati i uskladiti politiku skupljanja, te sporazumno utvrditi područja i granice skupljanja muzejske građe. Muzeji neće u pravilu pribavljati materijal posebnoga lokalnog podrijetla i posebnoga lokalnog značenja iz područja skupljanja nekoga drugog muzeja. Muzeji ne smiju, osim u iznimnim slučajevima, nabavljati građu koju neće moći dokumentirati, konzervirati, čuvati ili izlagati na prikladan način".

Sasvim konkretno navedeni članci impliciraju da definirana vrsta muzeja određuje i njegove odnose spram drugih muzeja u regiji, ovdje prvenstveno muzeja u Zadarskoj županiji, te izravno i (ne)zavisne odnose koji iz toga proizlaze. Stoga definiranje muzeja u Kuli kao mogućeg općeg, regionalnog eko-muzeja ima različitu dimenziju u odnosu na definiranje istog kao općeg (ili specijalističkog) lokalnog muzeja. Razumije se da odluka o dotičnom podrazumijeva i adekvatnu razinu aktivnosti, te izlaganja i dokumentiranja muzejske građe. Upravo potonje, sukladno zakonskom slovu, predstavlja jednu od glavnih prijelomnih točaka i strateških odrednica u određivanju statusa i kategorije budućeg muzeja.

Nadalje članak 26. donosi da "Muzej je obvezan imati stalni postav (stalnu izložbu), osim ako zbog osjetljivosti građe to nije dopušteno. Katalog stalnog postava ili stalne izložbe potrebno je izdati najkasnije dvije godine od njegova postavljanja. Muzej organizira povremene izložbe. Katalog povremene izložbe potrebno je izdati uoči izložbe", dok članak 27. navodi da su muzeji "dužni provoditi preventivnu zaštitu muzejske građe i muzejske dokumentacije. Preventivna zaštita obuhvaća osiguranje primjerenih mikroklimatskih uvjeta (temperature i relativne vlažnosti

zraka), svjetlosnih uvjeta (zračenja), uništavanja nametnika, kontrolu ljudi (osoblja i korisnika), prevenciju djelovanja štetnih tvari i ostale preventivne postupke. Preventivna i druga zaštita provodi se u čuvaonicama, izložbenim prostorima, radionicama, knjižnicama, arhivima i u transportu".

Navedeni članci sasvim precizno definiraju da budući Muzej u Kuli mora imati stalni postav uređen na takav način da zadovoljava standarde zaštite ovisne o vrsti izloženog materijala tj. osigurane u adekvatnim mikroklimatskim i inim uvjetima. S obzirom na postojeće stanje u Kuli Janković koja za sada nema osigurane uvjete ni zaštite od npr. vandalizma i krađe ovo predstavlja krupni izazov jer se bez značajnijih ulaganja (županije, Ministarstva ili kroz strukturne fondove EU) ovi uvjeti vrlo otežano mogu ispuniti isključivo iz samostalnih ulaganja vlasnika. Dio koji dopušta izostanak stalnog postava "osim ako zbog osjetljivosti građe to nije dopušteno" više treba promatrati u kontekstu kada je pojedina građa iznimno osjetljiva te je osiguranje adekvatnih uvjeta za njeno izlaganje (trenutno) nemoguće, a manju kroz opravdanje ne osiguravanja osnovnih i praktično standardnih uvjeta za izlaganja i pohranjivanje muzejske građe.

N.B. U kontekst ove rasprave vrijedi napomenuti da navedene uvjete, barem djelomično, ne ispunjavaju svi muzeji u Hrvatskoj, no namjera ove muzeološke studije nije ukazati na moguće nedorečenosti zakona, niti težiti njegovom nepoštivanju već upravo suprotno, ponuditi preporuke koje će poštivati sve pozitivne zakonske i stručne propise.

Potreba stručnog muzejskog osoblja je još jedan važan segment unutar cjeline osiguranja preduvjeta za kvalitetno operativno funkcioniranje budućeg muzeja koji, sukladno postojećim propisima, utječe i na definiranje vrste muzeja.

Tako u Članku 31. stoji da "Muzejsku djelatnost obavlja stručno muzejsko osoblje utvrđeno Zakonom o muzejima."⁴, a u Članku 32. da "Kriteriji za određivanje strukture i broja stručnoga i pomoćnoga stručnog muzejskog osoblja u muzejima jesu vrsta muzeja, opseg i vrsta muzejske građe i muzejske dokumentacije, mjesto u Sustavu muzeja Republike Hrvatske, ustrojeni odjeli knjižnice, restauratorske ili preparatorske radionice i dr."

Sukladno zakonu (Članak 33., 34. i 35) **stručno osoblje lokalnog muzeja sastoji se od najmanje 1 kustosa, dok pomoćne stručne poslove obavlja najmanje 1 muzejski tehničar. Regionalni muzej mora imati najmanje 5 kustosa, 1 dokumentarista, 1 muzejskog pedagoga, 1 informatičara, 1 dipl. knjižničara, 1 restauratora i 1 osobu zadužena za marketing i odnose s javnošću**, te (za pomoćne poslove) 3 muzejska tehničara i 1 preparatora, dok nacionalni muzej ima osoblje isto kao i regionalni muzej uz razliku da mora imati najmanje **7 kustosa**, dok za pomoćne poslove mora imati 4 muzejska tehničara, 3 preparatora, 1 knjižničara i 1 fotografa.

Premda i ovdje, kao i slučaju stalnog postova i osiguranja adekvatnih uvjeta izlaganja, stoji da navedene uvjete, barem djelomično, ne ispunjavaju svi muzeji u Hrvatskoj naša analiza usmjerena je na poštivanje propisanih potreba i promišljanje mogućih rješenja.

U tom smislu vrijedi primijetiti da je za osnovno funkcioniranje muzeja u Kuli Jankovića potrebno angažirati najmanje dvije stručne osobe (iako ne nužno na puno radno vrijeme) ukoliko bi muzej bio definiran kao lokalni (samostalni), a daleko više u slučaju regionalnog ili nacionalnog

⁴ Odnosno "zaposlenici u muzejima, te muzejima, galerijama i zbirka unutar ustanova i drugih pravnih osoba, koji ... ispunjavaju uvjete za postavljenje u odgovarajuća muzejska zvanja, odnosno za obavljanje stručnih poslova u muzeju, kao i pomoćnih stručnih poslova." Muzejska zvanja jesu: - kustos, viši kustos i muzejski savjetnik; - muzejski pedagog, viši muzejski pedagog i muzejski pedagog savjetnik. Stručne poslove u muzeju obavljaju: dokumentaristi, informatičari, restauratori, diplomirani knjižničari, arhivisti, kao i drugi stručnjaci zavisno od potreba muzeja, a pomoćne stručne poslove: preparatori i viši preparatori, muzejski tehničari i viši muzejski tehničari, pomoćni knjižničari i knjižničari, arhivski tehničari i viši arhivski tehničari, fotografi i viši fotografi.

muzeja. I dok bi se osnovno opremanje prostora propisanim uvjetima teoretski moglo osigurati kroz npr. jednokratna projektna sredstva (u slučaju osiguranja npr. EU sredstava gdje bi iskazano buduće zapošljavanje moglo biti dodatna prednost, ili drugog nacionalnog ili lokalnog izvora financiranja) svakodnevno funkcioniranje (tzv. hladni pogon) iziskuju stalne troškove kojih treba biti unaprijed svjestan pri definiranju i pozicioniranju muzeja.

Krajnje pragmatično to znači da budući muzej u Kuli Jankovića ili treba unaprijed osigurati jamstvo i potporu županijskih ili državnih organa i njihovu spremnost za financiranje ovih troškova (što je daleko manje izvjesno ukoliko se radi o privatnom muzeju), ili se unaprijed (barem za određeno prijelazno razdoblje od 3-5 godina) definirati kao sastavni dio - ispostava/područna zbirka jednog od muzeja u regiji ili na nacionalnom nivou. Moguće opcije u tom pravcu na županijskom nivou mogli bi biti npr. Narodni muzej Zadar, Zavičajni muzej Benkovac ili Zavičajni muzej Obrovac, dok na nacionalnom izdvajamo npr. Hrvatski povijesni muzej (koji u svom sastavu npr. ima Memorijalni muzej Ivan Goran Kovačić u Lukovdolu). Naposljetku, kako je već i ranije napomenuto, moguća i nama svakako vrlo privlačna opcija bila bi, s obzirom na pretpostavljeno neposredno susjedstvo Međunarodnog Sveučilišnog Centra Sveučilišta u Zagrebu i sasvim izvjesne povezanosti u aktivnostima, da muzej u Kuli bude formiran prvo kao zbirka Sveučilišta u Zagrebu (gdje Sveučilište preuzima dio brige oko funkcioniranja), a onda i kao samostalni muzej ili sastavnica-podružnica Muzeja Sveučilišta u Zagrebu.

Pravilnikom propisani prostor, oprema i sredstva za rad muzeja izneseni su u člancima 37.-43. i, kao i prethodno navedni postavljaju kriterije koje budući muzej treba osigurati, gdje posebno izdvajamo da se:

(Članak 38.) *"Muzejski prostori dijele prema namjeni i prema režimu pristupa. Kriteriji za određivanje namjene prostora u muzejima jesu muzeološka koncepcija, opseg i vrsta muzejske građe i muzejske dokumentacije, broj i struktura muzejskog osoblja, mjesto u Sustavu muzeja Republike Hrvatske, ustrojeni odjeli knjižnice, arhiva,*

restauratorske i preparatorske radionice i dr. Odnos veličine prostora prema namjeni razrađuje se muzeološkom koncepcijom pojedinog muzeja, koju odobrava Hrvatsko muzejsko vijeće. Prilikom planiranja i obnove muzeja potrebno je osigurati da osobe s posebnim potrebama imaju nesmetan pristup muzejskom prostoru".

Članak 39. razrađuje muzejski prostor prema namjeni koji se dijeli na: - čuvaonicu: zatvorenu, otvorenu, studijsku i trezor; - izložbeni prostor: za stalne i povremene izložbe, - prostor za muzejsku dokumentaciju: čuvaonicu muzejske dokumentacije; - prostor za edukativni rad: radionicu, igraonicu, predavaonicu; - restauratorsku i preparatorsku radionicu: prema vrsti predmeta, - prostor za prijam građe i manipulaciju njome, - knjižnicu i spremište knjižnične građe; - prostor za rad s korisnicima: čitaonicu s pristupom informacijsko-dokumentacijskom sustavu, prostor za uvid u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju; - prostor za prijam novih predmeta (karantena); - radionicu za tehničku pripremu izložbi, - fotografski studio; - prijamne prostore: ulazni, informativni punkt, garderobu, sanitarni čvor; - radne sobe: za stručno i tehničko osoblje, upravu muzeja i administraciju; - prodajne i ugostiteljske prostore: knjižaru, suvenirnicu, kavanu, restoran; - ostale prostorije.

Članak 40. razrađuje muzejski prostor prema režimu pristupa korisnika gdje se muzejski prostori dijele na: otvorene, poluotvorene i zatvorene. *"Otvoreni prostori dostupni su svim korisnicima. To su prijamni prostor, izložbeni prostor, prodajni i ugostiteljski prostor, prostor za edukativni rad, čitaonica s pristupom informacijsko-dokumentacijskim sustavom. Poluotvoreni prostori dostupni su korisnicima samo uz nadzor ovlaštenoga muzejskog osoblja. To su studijska čuvaonica, restauratorska i/ili preparatorska radionica, knjižnica, radne sobe, prostor za uvid u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju, prostor za prijam nove građe, radionica za tehničku pripremu izložbi, fotografski studio. Zatvoreni prostori dostupni su samo ovlaštenom osoblju. To su čuvaonica muzejske građe, čuvaonica muzejske dokumentacije, spremište knjižnične građe i prostor za tehničko održavanje. Muzej donosi pravilnik o uvjetima pristupa muzejskim prostorima."*

Članak 41. i 42., slično Člancima 33.-35 za muzejsko osoblje, definira osnovne muzejske prostore (primjereno opremljene prostore, u skladu s vrstom i opsegom muzejske građe, te s brojem zaposlenih djelatnika) koje moraju posjedovati lokalni, regionalni i nacionalni muzeji za obavljanje svoje djelatnosti.

Sukladno njima lokalni muzej mora imati:

- **čuvaonicu za muzejsku građu,**
- **izložbeni prostor,**
- **prostor za muzejsku dokumentaciju,**
- **preparatorsku radionicu,**
- **prostor za prijam građe i manipulaciju njome,**
- **prostor za rad s korisnicima,**
- **informativni punkt,**
- **prostor za stručno i tehničko osoblje,**

dok nacionalni i regionalni muzeji moraju sadržavati veći broj osnovnih prostora koji uključuju i: - čuvaonicu za muzejsku građu, - prostor za prijam novih predmeta (karantena), - zasebni prostor za uvid u muzejsku građu, - zasebna čuvaonica za muzejsku dokumentaciju, - zasebni prostor za korištenje muzejske dokumentacije, - izložbeni prostor za stalne izložbe, - izložbeni prostor za povremene izložbe, - prostor za edukativni rad, - restauratorska radionica, - fotografski studio, - prostor za prijam građe i manipulaciju njome, - knjižnicu s čitaonicom, - zasebno spremište knjižnične građe, - radionicu za tehničku pripremu izložbi, - prijamni prostori: ulazni i informativni punkt, - radne sobe: za stručno i tehničko osoblje i administraciju, - muzejsku prodavaonicu.

Iz navedenog je razvidno koja su očekivanja glede prostora u odnosu na određenu vrstu muzeja i ovdje se (ponovno) postavlja pitanje za koju vrstu muzeja se opredijeliti u Kuli Janković s obzirom na planirane raspoložive, relativno limitirane prostore. Kao i u slučaju muzejskog osoblja relativno je jasno da bez proširenja ili novogradnje, za koje u

ovom trenutku planovi ne postoje, muzej u Kuli Jankovića može zadovoljiti eventualno uvjete da postane lokalni (samostalni) muzej, odnosno alternativno da o istom treba razmišljati kao sastavnom dijelu - ispostavi/područnoj zbirci jednog od muzeja u regiji ili na nacionalnom nivou pri čemu je onda logično i dio potrebitih muzejskih prostora adekvatno dislociran.

Nastavno u ovaj dio rasprave spadaju i odredbe Članka 43. vezane uz opremu muzeja koji kaže da: *"Muzej mora imati odgovarajuću opremu koja osigurava uvjete za obavljanje muzejske djelatnosti, s obzirom na namjenu prostorija, režim dostupnosti i mjesto u Sustavu muzeja Republike Hrvatske. Oprema u prostorima u kojima se čuva i izlaže muzejska građa i muzejska dokumentacija mora biti u skladu s potrebama provođenja mjera preventivne zaštite".*

Premda odgovarajuća muzejska oprema nije beznačajna stavka, njena nabavka i instalacija nije ni približno značajan izazov kao samo osiguranje dodatnog potrebnog prostora ukoliko bi se išlo na razinu lokalnog, regionalnog ili nacionalnog muzeja, premda je i u ovom slučaju razmišljanje o djelomičnoj dislokaciji kojom bi bile zadovoljene sve potrebne muzeološke funkcije na adekvatni način legitimno.

Konačno spomenimo da Pravilnik propisuje i obvezatnu javnost rada muzeja koja je u slučaju muzeja Kule Janković nedvojbeno, no dodajmo ovdje da Pravilnik jasno propisuje i što se podrazumijeva pod javnost rada: *"Muzej je dužan javno istaknuti radno vrijeme i vrijeme kada je otvoren za korisnike. Stalni postav muzeja mora biti otvoren za posjetitelje najmanje tisuću sati godišnje", odnosno 125 radnih dana u godini ukoliko je otvoren dnevno po 8 sati.*

Radno vrijeme muzeja izravno je vezano uz stručno muzejsko osoblje koje bi, po odredbi Pravilnika o javnosti rada muzeja moralo biti stalno angažirano u muzeju minimalno pola godine (jedna osoba).

3: UVOD - ANALIZA - **RAZRADA** - ZAKLJUČNO

U ovom dijelu muzeološke studije slijedi razrada sukladno poštivanju uvjeta iznesenih u analizi (ili uz jasno ukazivanja kada se isti ne uvažavaju). Razrada uključuje osnovne elemente koji određuju budući muzej, uključujući i sinopsis budućeg stalnog postava.

Osnovno polazište muzeološke studije jest da se, sukladno suvremenim muzeološkim tendencijama i praksi izlaganja u muzejskim ustanovama/institucijama kreće u smjeru transformacije od nekadašnjih muzeja predmeta u pravcu muzeja ideje (isto ne isključuje da određene muzejski prostori zadrže/zadobiju nekadašnji izgled i tako kroz osobiti vid autentičnosti sudjeluju u sveukupnoj komunikaciji).

S obzirom na složenost zadatka (predložiti najkvalitetniju formu i način funkcioniranja interpretacije i prezentacije za sklop Kule vodeći računa o razvojnim potrebama budućeg MSC-a i adresirajući istovremeno tri razine: a) mikroregiju - interpretacija gornjih Ravnih kotara; b) Kulu - uspostava interpretacijskog centra i c) memorijalne prostori u Kuli) **rješenje koje se predlaže je po našem mišljenju optimalna varijanta koju je moguće, uz adekvatno osiguranje financijskih sredstava iz različitih mogućih izvora, ostvariti u periodu narednih 3 do 5 godina.** Pored optimalne verzije studija donosi i kratke naznake mogućih alternativa, minimalističke verzije ostvarive unutar 2 godine, te idealne verzije za koju bi vjerojatno bilo potrebno 5-10 godina.

Naziv muzeja: u ovom trenutku, a s obzirom na važnost, naziv muzeja jednostavnije je odrediti opširno deskriptivno nego formalno. U tom smislu Muzej u Kuli Jankovića jest, odnosno biti će institucija koja bi u svom nazivu trebala na adekvatni i prihvatljivi način uklopiti slijedeće osobitosti - to je muzej istovremeno povezan s Vladanom Desnicom, s idejom interkulturalizma (regije, ali i same osobe), s uklopljenom idejom održivog razvoja (u najširem smislu), te naposljetku mjesto gdje baština nije pasivno svjedočanstvo već aktivni pokretač razvoja.

Mogući prijedlozi, relativno usuglašeni i s vlasnicima, u tom smislu kreću se od:

- Muzej Vladana Desnice = muzej Kule Stojana Jankovića, interkulturalizma, mira i obnovljivog razvoja
  - Muzej Kule Jankovića = muzej Vladana Desnice, kulturno-povijesnog naslijeđa Kule Stojana Jankovića, interkulturalizma, mira i obnovljivog razvoja
- odnosno
- Muzej interkulturalizma 'Vladan Desnica' i centar za baštinu i održivi razvoj Ravnih Kotara
  - Muzej interkulturalizma i centar za održivi razvoj 'Vladan Desnica'.

Svaki od navedenih prijedloga moga bi biti detaljno analiziran i obrazlagan, no ono što im je zajednička karakteristika je da svi ističu jednake vrijednosti koje muzej u Kuli svojim nazivom mora komunicirati. Muzejska praksa, potpomognuta analizama stručnjaka iz području marketinga i odnosa s javnošću tokom zadnjih 20-tak godina, pokazuje da sam naziv muzeja može značajno odrediti percepciju istog u javnosti, te je u tom smislu za konačno definiranje naziva svakako korisno konzultirati i navedene eksperte, te moguće provesti i istraživanje. U ovom trenutku i za potrebe ove studije završni naziv muzeja ostaje na razini navedenih radnih verzija dok će se povremeno dalje u tekstu da se izbjegnju nesporazumi ili mogući prijepori koristiti samo riječ Muzej (u prostoru Kule Jankovića).

Osnovne postavke/izjave:

Poslanje:

Muzej (u prostoru Kule Jankovića) svim svojim aktivnostima, a posebice kroz stalni postav i druga interpretacijska sredstva komunicira korisnicima i posjetiteljima ideju interkulturalizma kao sustav vrijednosti kroz stvaralaštvo pisca Vladana Desnice i sveukupnu baštinu Kule Janković s izravnim referencama na širi prostor (gornjih Ravnih kotara) u kojem se Kula Janković nalazi. Muzej kroz naraciju u kojoj se skladno preklapa niz identiteta (pojedince, kolektiva, teritorija) na vrlo osebujan, inovativan i atraktivan način, tumači i ukazuje na niz vrijednosti i osigurava brigu za materijalnu i nematerijalnu baštinu na način da se korisnike/posjetitelje potiče na promišljanje, na komparaciju, na kvalitetnije razumijevanje kompleksnih sustava vrijednosti u (bilo kojem) društvu.

Vizija:

Muzej (u prostoru Kule Jankovića) zajedno s Međunarodnim Sveučilišnim Centrom s kojim sinergijski djeluje, već u fazi osnivanja i uređenja privlači značajni interes stručne i šire javnosti zbog svoje jedinstvenosti i temi kojoj je posvećen. Kao takav on je, i prije nego što je u potpunosti završen, mjesto koje sve više posjećuju raznovrsni korisnici, od školskih i studentskih grupa do raznovrsnih znanstvenih istraživača čime sasvim izravno doprinosi oživljavanju regije u kojoj se nalazi. Nakon otvorenja Muzej je prepoznat od domaće i međunarodne stručne javnosti kao vrhunski muzejski projekt koji demonstrira kako i na koji način treba promišljati muzej koji nedvojbeno demonstrira ulogu i relevantnost u suvremenom društvu, za što je i adekvatno nagrađen nizom muzejskih/baštinskih nagrada. Istovremeno broj korisnika i posjetitelja ubrzano raste. Posjeta Muzeju ulazi u dio obaveznih učeničkih vanškolskih aktivnosti izravno vezana uz nastavni kurikulum, te za studente različitih studijskih programa pri čemu gotovo polovicu čine studenti koji dolaze izvan Republike Hrvatske. Jednako vrijedi i za sve ostale profile

korisnika/posjetitelja: stručnjaka, ali napose šire javnosti (uključujući turista). Samim svojim postojanjem Muzej izravno utječe na lokalno gospodarstvo koje dodatno oživljuje, gdje lokalno stanovništvo nudi niz uslužnih sadržaja vezanih uz boravak većeg broja ljudi na ovom prostoru, dok istodobno svojim aktivnostima Muzej pomaže, potiče i razvija u izravnoj suradnji s lokalnim stanovništvom i druge oblike gospodarsvene djelatnosti (autohtona bio-poljoprivredna proizvodnja, održivi oblici energije, centri kreativne industrije). S vremenom muzej postaje jednim od predvodnika aktivnosti unutar Federacije muzeja ljudskih prava (FIHRM), te na osnovu njegovog modela nastaje niz muzeja po svijetu posvećenih interkulturalizmu, a područje gornjih Ravnih Kotara, (posredno cijelih Ravnih Kotara) poželjno i iznimno ugodno mjesto koje nudi niz mogućnosti za kvalitetni život što posebice privlači mlade ljude iz svih krajeve Hrvatske, ali i inozemstva. Muzej tako postaje prepoznati brand, ali i brendira destinaciju, područje Ravnih Kotara.

Dionici i ciljne skupine

Dionici:

Osnivanje, uređenje i kvalitetno funkcioniranje Muzeja izravno je ovisno o jednakovrijednom uvažavanju i aktivnom uključivanju slijedećih dionika:

- **obitelj, vlasnici Kule Stojana Jankovića** = obitelj je bila, te trajno ostaje glavnim dionikom projekta. Obitelj Desnica, osim što je sama izravni nositelj sjećanja važnih za niz tema koje Muzej obrađuju, te kao istaknutih istraživači dotičnih više je puta izrazila spremnost da se određeni, najatraktivniji, prostori kompleksa Kule ('Kula', 'Stara kuća', zgrada sa 'Salom' i 'Ortulanica') pretvore u muzejsko/baštinski centar za dobrobit ljudi i kraja koji tamo obitavaju što podrazumijeva javno korištenje za kulturne, edukativne, istraživačke, razvojne i slične svrhe. Obitelj je 2009. godine potpisala 'Sporazumu o utemeljenu Međunarodnog Sveučilišnog Centra u kompleksu Kule Stojana Jankovića' sa Sveučilištem u Zagrebu za

sjevni dio kompleksa Kule, te jasno izrazila spremnost da isti ili slični tip sporazuma za dugoročno korištenje prostora i upravljanja muzejsko/baštinskim centrom potpiše s zainteresiranim javnim partnerom.

- **odgovorne osobe Sveučilišta u Zagrebu** = s obzirom na postojeći plan realizacije Međunarodnog Sveučilišnog Centra Sveučilišta u Zagrebu u kompleksu Kule Stojana Jankovića, te nužno potrebno usklađeno djelovanje Međunarodnog Sveučilišnog Centra i budućeg Muzeja/Baštinskog centra jasno je da je uloga odgovornih osoba zaduženih oko planiranja aktivnosti i upravljanja MSC-om ključna. Štoviše ova bi uloga mogla biti, što bi bilo nadasve poželjno, i daleko značajnija ukoliko bi kako se u muzeološkoj studiji sugerira Sveučilište u Zagrebu postalo ključnim dionikom vezanim uz upravljanje zbirkama i Muzejom/Baštinskim centrom u Kuli.

- **lokalno stanovništvo** = uzimajući u obzir projicirane aktivnosti Muzeja i sukladnom mu centra za baštinu i održivi razvoj, lokalno stanovništvo je ovdje prividno prilično nepravedno svrstano tek na treće mjesto. Pri tome treba naglasiti da je isključivo sinergijski učinak svih do sada navedenih dionika nužan za uspjeh Muzeja. I Muzej, a posebice centar za baštinu ne samo da su značajno izrasli iz, te time i izravno ovisni o doprinosu lokalnog stanovništva bez kojeg projekt nikad neće moći zaživjeti u svojoj punini.

- **istraživači** (znanstveni, stručni // tuzemni, inozemni) = veliki broj znanstvenih i stručnih istraživača koji su svojim radom unutar raznovrsnih područja iznimno doprinijeli i time osigurali preduvjete za planiranje i koncipiranje Muzeja, a koji će i nakon uspostavljanja istog to nastaviti činiti te time razvijati daljnje mogućnosti interpretacije i sve ostale aktivnosti povezane uz djelovanje Muzeja.

Ciljane skupine:

Uspješnost Muzeja uključuje jasno prepoznavanje i definiranje, ovdje na osnovnoj razini, ciljanih skupina koji su primarni budući korisnici Muzeja/Centra za baštinu s obzirom na njihove različite interese. Osnovne ciljane skupine stoga neizostavno uključuju:

- **lokalno stanovništvo** = Muzej, a posebice Centar za baštinu i održivi razvoj putem stalnog postava, te posebice kroz niz aktivnosti koje organizira izravno se obraća lokalnoj zajednici, stanovništvu koje živi, ili je nekad živjelo, u široj okolini Kule Janković, ali jednako tako i svima s područja (gornjih) Ravnih Kotora. Muzej je pri tome istovremeno odraz lokalnog stanovništva, ali i njihov permanentni dobronamjerni savjetnik.

- **istraživači** (znanstveni, stručni // tuzemni, inozemni) = Muzej svojim stalnim postavom i aktivnostima koje organizira (uključujući organizaciju znanstvenih i stručnih skupova u prostorima Kule) obrađuje i komunicira teme koje adresiraju interese značajnog broja kako hrvatskih, tako i

inozemnih znanstvenih i stručnih istraživača različitih znanstvenih disciplina.

- **studentska populacija** = slično prethodnom, Muzej i vezani centar mjesto su na kojem se odvijaju redovite nastavne i vannastavne aktivnosti u sklopu raznovrsnih studijskih programa, onih akreditiranih u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu.

- **školska populacija** = suradnja sa školama, ponajprije iz Zadarske županije, a onda i šire sve do nacionalne razine jedan je od prioriteta. Posjeta učenika srednjih škola Muzeju koji tematizira interkulturalizam moguće je jednostavno (i nadasve poželjno) uklopiti u različite postojeće nastavne ili vannastavne sadržaje. Za učenike Zadarske županije posjeta Muzeju/Centru za baštinu izravno uključuje i obradu teme zavičajnosti.

- **šira zainteresirana javnost** = kroz svoju redovitu djelatnost i promocijske aktivnosti Muzej će zainteresirati značajni broj korisnika/posjetitelja različitog uzrasta, interesa i obrazovanja koji ne ulaze ni u jednu od prethodno navedenih (užih) ciljanih skupina

- **turisti / organizirani ili slučajni posjetitelji** = slično prethodnome, ali ovdje kroz zajedničko djelovanje s destinacijskim turističkim agencijama, prostor Kule s atraktivno uređenim muzejsko/baštinskim sadržajima privući će značajni broj turista/posjetitelja nudeći im dodatne sadržaje tokom njihov odmora u glavnini turističke sezone ili izvan nje, ili čak biti jedan od razloga odabira ove destinacije za odmor / turistički obilazak

- **društvo prijatelja Muzeja** = navedeno pripada u posebnu kategoriju unutar niza ranije navedenih ciljanih skupina jer se s istima djelomično preklapa. Članovi društva prijatelja su pravne i fizičke osobe koje na raznovrsne načine, i sukladno mogućnostima, podupiru rad Muzeja neovisno da li su fizički redoviti korisnici ili svoju potporu ostvaruju dislocirani, s udaljenosti.

Prostori namijenjeni stalnom postavu:

Sukladno prijedlogu i načelnom dogovoru s vlasnicima Kule Stojana Jankovića prostore koji su izravno namijenjeni budućem stalnom muzejskom postavu i interpretacijskim intervencijama moguće je podijeliti na dvije osnovne razine:

a) prostori u Kuli Stojana Jankovića, tj. najstariji dijelovi kompleksa (prostor 'Kule', 'Stare kuće', zgrade sa 'Salom' i 'Ortulanice')

b) ostali prostori u sklopu kompleksa i izvan njega (crkva Sv. Đorđa, groblje, gumno, arboretum, oranice, ostali prostori izvan kompleksa Kule) koji predstavljaju poželjni dio interpretacijske intervencije.

Zadane prostorne postavke:

Ukupna raspoloživa, barem teorijska, površina za moguće izravne muzeološke intervencije i nužno zadovoljavanje muzejskih potreba načelno iznosi sveukupno 86.499 m², no od toga su samo najstariji dijelovi kompleksa izravno namijenjeni muzeju (prostor 'Kule', 'Stare kuće', zgrade sa 'Salom' i 'Ortulanice') koji zauzimaju svega 409,44 m², te dodatno crkva Sv. Đorđa s 147 m². Zgrade središnjeg dijela kompleksa Kule Stojana Jankovića i crkva sv. Đurđa imaju pravni status zaštićenog kulturnog dobra (nepokretno kulturno dobro) što krajnje limitira eventualno moguće intervencije na građevinama koje bi ponekad bile poželjne u smislu kvalitetnijeg organiziranja funkcioniranja muzeja i bolje fluktuacije/kretanja posjetitelja kroz idejno namjeravani stalni postav.

Nadalje prostor 'Ortulanice' (20 m²) koja se nalazi s unutarnje strane dvorišta Kule Jankovića ('velika avlija'), južno od glavnog ulaza u isti, je ustvari ruševina od koje su preostala samo tri zida u nepotpunoj visini, te je dislocirana od ostalih prostora namijenjenih muzeju. Premda relativno udaljena od ostalih zgrada središnjeg dijela kompleksa koje su pod zaštitom nadogradnja/interpolacija ovog prostora u pravcu određene utilitarne funkcije potrebite muzeju ostaje u ovom trenutku relativno

nedorečena, premda teoretski moguća i izvediva (u kontekstu rekonstrukcije ranijeg stanja kada je imala i kat).

Potencijalni korisnik/posjetitelj, prema sadašnjem stanju, prilazio bi kompleksu kroz ulaznu kapiju s istočne strane (pored 'Ortulanice') nakon čega mora proći približno 50 metara otvorenog prostora (prostor 'velike avlije' / dvorišta u središnjem dijelu kompleksa) prije nego što dosegne ulazni prostor stalnog postava budućeg muzeja. Ova zadata okolnost, bez dodatnih intervencija u sklop kompleksa (više vidi kasnije pod 'idealna verzija') značajno određuje moguće namjenu i funkciju prostora 'Ortulanice' čak i u slučaju moguće rekonstrukcije iste. Sami prostori zgrada središnjeg dijela kompleksa Kule namijenjenih Muzeju (prostori 'Kule', 'Stare kuće' i zgrade sa 'Salom') su, kako je rečeno i kako ih se promatra ovdje u tzv. 'optimalnoj verziji', arhitektonski zadani i time prilično rascjepkani u kontekstu logičnog kružnog obilaska posjetitelja, te stoga relativno hermetični za oblikovanje sukladno suvremenim muzejskim standardima. Crkva sv. Đurđa također je dislocirana i nalazi se izvan samog središnjeg dijela kompleksa Kule (sjeverno od istog). Ostali prostori (na otvorenom) koji su moguće područje muzeološke intervencije, prvenstveno interpretacije putem panela ili na neki drugi adekvatni način, ne impliciraju posebna dodatna ograničenja.

U kontekstu promišljanja muzeološke prezentacije usmjerene korisnicima/posjetiteljima potrebno je napomenuti da sam kompleks Kule (kao osebujan sklop gospodarskih, fortifikacijskih i rezidencijalnih objekata, uključujući sjevernu frontu koja će biti uređena kao suvremeni Međunarodni Sveučilišni Centar), **ulaskom u 'veliku avliju', unaprijed impresionira i stvara očekivanja.** To je načelno i dobro i loše. Dobro jer posjetitelj već pri samom prilasku Muzeju/muzejskom postavu prepoznaje značajnost mjesta na kojem se nalazi, no istovremeno postoji opasnost od stanovitog razočarenja zbog činjenice da nije moguće obići sve dijelove kompleksa, odnosno relativne zadanosti uvjeta u kojima se stalni posjet muzeju ostvaruje.

Raspoloživi prostori za Muzej i njihova osnovna namjena prikazani su u tablici koja slijedi:

	STARA KUĆA:	m2	osnovna namjena
	PRIZEMLJE		
1	"Straža"	15,29	orijentacijski dio; stalna izložba obnove Kule
2	"Škrotorij"	26,46	uvod u temu interkulturalizma
3a	"Retrobotega"	17,43	zatvoreno spremište i arhiva / javni prostor
3b	Čajna kuhinja	3,95	zatvoreno spremište i arhiva / javni prostor
3c	Sanitarni čvor	3,41	zatvoreno spremište i arhiva / javni prostor
		66,54	
	PRVI KAT		
4	prva soba	16,63	stalni postav: interkulturalizam i međugraničje
5	druga soba	27,61	stalni postav: međugraničje, Kula i njeni protagonisti
6	treća soba	26,48	stalni postav: kontemplacijski dio - zbirka ikona
		70,72	
	DRUGI KAT		
7	peta soba	25,14	stalni postav: V. Desnica
8	četvrta soba	26,84	stalni postav: nastavak V. Desnica - V. Desnica muzealac - Baština kao zalog mira.
9a	šesta soba	11,67	radna soba kustosa
9b	predprostor od WC	2,03	radni prostori
9c	WC	2,58	radni prostori
10	POTKROVLJE	0	
		68,26	
	Ukupno St. Kuća	205,52	
	KULA, SALA, TAMNICA		

11	Pretprostor tamnice	16,65	stalni postav: uvodni dio
12	Tamnica	29,87	stalni postav: Ravni Kotari
13	„Izba“	15,62	stalni postav: kompleks Kule Stojana Jankovića (u svakoj prostoriji će biti naznačeno kratko o prostoriji - arhitektura)
14	Ostava ("Boce")	10,32	ostava za muzejske potrebe i oprema za multimediju, (garderoba)
15	Uz tamnicu ("skrivena komora")	6	
		78,46	
	MEĐUKAT (Sala, St. Kužina, Kula)		
16	Ispred Sale	14,51	stalni postav - vezan uz Salu
17	Sala	36,38	stalni postav: Sala (i prostor za sastanke)
18	Stepenice za St. Kuću	0	
19	St. Kuhinja	31,61	stalni postav: etnografska zbirka
20	pred-prostor	3,18	
		85,68	
	TERASA		
21	terasa Kule, m2= 0.25 // površina terase 35,92 m2	8,98	interpretacija kompleksa i regije
22	Stepenište Kule,s podestom I	5,4	
23	Stepenište Kule,s podestom II	5,4	
		19,78	
	Ukupno Kula, Međukat, Terasa	183,92	
24	ORTULANICA	20	muzejski dućan, kafić, prodaja ulaznica
	UKUPNO neto m2:	409,44	
	UKUPNO bruto m2:	647,28	

Razrada sinopsisa - koncepta funkcioniranja muzeja i plana obilaska korisnika/posjetitelja:

OPTIMALNA VERZIJA

Posjetitelj/korisnik obilazak Muzeja i kompleksa Kule započinje prolaskom kroz glavni ulaz čime ulazi u veliku avliju / dvorište. S lijeve strane mu se nalazi 'Ortulanica' na čijem sjevernom zidu su izložene osnovne informacije o kompleksu kao spomeniku kulture, te muzeju (uključujući sve osnovne informacije: radno vrijeme itd.), te osnovna orijentacija u prostoru. U samoj 'Ortulanici', u optimalnoj verziji predviđenoj kao prizemnici, smješten je maleni muzejski dućan i knjižara s ponudom proizvoda vezanih uz aktivnosti Muzeja, ali jednako tako i Međunarodnog Sveučilišnog Centra. Posjetitelj ovdje tako može dobiti osnovne informacije o muzeju, kompleksu, i Sveučilišnom centru. U 'Ortulanici' se prodaju i ulaznice (ili barem vodi evidencija o posjetiteljima ukoliko je posjeta muzeju besplatna), odnosno mogu priložiti donacije. U nastavku, južno od 'Ortulanice', nalaze se muzejski kafić i eventualno zalogajnica, te sanitarni čvor koji su na raspolaganju posjetiteljima i u koji se može pristupiti i bez naplate ulaznice (ukoliko se za istu varijantu uopće odluči). I muzejski kafić i zalogajnica adekvatno su uređeni s preslikama ili fotografijama dijela materijala iz zbirnog fonda Kule, te fotografijama Kule i gornjih Ravnih Kotara iz različitih godišnjih doba i iz različitog vremena. Nadalje oba svoju ponude temelje isključivo na lokalnim proizvodima, i dobavljaju ih od lokalnih proizvođača.

Uobičajeni obilazak započinje središnjim putem kroz veliku avliju i dolaskom u ulazni prostor 'Straže'. S obzirom da prostor 'Straže' između ostalog služi i kao osnovna komunikacija prema rezidencijalnom dijelu ona muzeološki nije previše opterećena i u njenih 15,29 m² na postavljenim panelima nalaze se dodatne informacije o Kuli, te minijaturna stalna izložba (fotografije, nekad-danas) o obnovi Kule i njenog recentnog preoblikovanja u javnu funkciju putem Muzeja i Međunarodnog

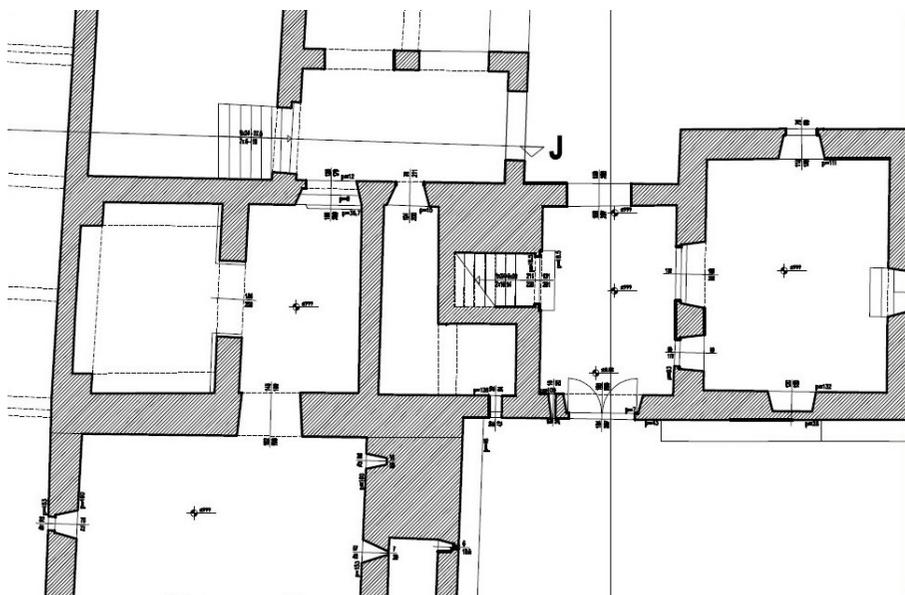
Sveučilišnog Centra⁵. Ovdje se nalaze i police s informativno-propagandnim letcima vezanim uz turističku ponudu uže ili šire regije.

Standardni korisnik/posjetitelj nakon ove prostorije kreće izravno o obilazak stalnog postava koji idejno započinje prolaskom kroz unutarnje dvorište, kroz trijem i ulaskom u predprostor Tamnice (16,65 m²). Pri istočnom zidu trijema ovdje se nalaze dva do tri arheološka izložka s osnovnim legendama postavljene na konvencionalni način. Relativno maleni prostor ostave ('Boce'; 10,32 m²), u koji se može pristupiti iz trijema, ima dvije osnovne namjene, u prvom dijelu kao eventualne garderoba za posjetitelje, dok u nastavku služi kao ostava za muzejske potrebe i prostor za opremu i upravljanje multimedijom raspoređenoj po muzeju.

Predprostor tamnice zamračen je pri ulasku, a posjetitelji su usmjereni i grupiraju se u njegovom središnjem dijelu (malo pomaknutom k jugozapadnom dijelu, ali tako da isti ostavi prolaz do zida) gdje se nalazi 5-7 stolica (ili mala tribina). U ovom se prostoru, na sjevernom i sjeveroistočnom zidu, na osnovu zahtjeva (uređaj za startanje) emitira posebno napravljeni (cca.) 10-12 minutni film koji posjetiteljima nudi osnovni kontekst, odnosno najvažnije segmente vezane uz teritorij i njegovu prošlost, te Kulu. Naracija je na hrvatskom jeziku, no uređaj za startanje omogućuje odabir istovremenih podnaslova na još nekoliko jezika (engleski, talijanski, francuski, njemački). Ukoliko bi to materijalna sredstva dopuštala u prostoriji bi se nalazio i određeni broj muzejskih predmeta koji bi upotpunjavali film, a koji bi, u točno određenom trenutku kada ih se spominje u filmu, bili osvjetljeni kratkom spot rasvjetom.

---

⁵ Optimalna varijante predviđa da će u vrlo skorom roku 'Ortulanica' biti dovedena u funkciju i upotrebljiva. Ipak kako to nije sasvim sigurno ulazni prostor 'Straže' bi, u slučaju potrebe, mogao preuzeti funkciju 'Ortulanice' tako da bi ovdje bio smješten mini dućan i knjižara, te prodaja ulaznica.

Iz predprostora Tamnice obilazak se nastavlja u prostoru **Tamnice** (29,87 m²). **Ova soba jedna je od ključnih za Centar za baštinu, odnosno u konceptu eko-muzeja predstavlja nultu točku upoznavanja i zblizavanja s prostorom u kojem se posjetitelj/korisnik nalazi i njenom kulturom**, te idejno stimulira daljnji obilazak teritorija koji Muzej idejno zahvaća, regije (gornjih) Ravnih Kotara. Središnji dio prostora zauzima **interaktivna maketa teritorija** dok se uz njen rub nalaze konzole za aktiviranje dobivanja više informacija o odabranoj temi. Sveukupna baština (kulturalna i prirodna) regije, osobite zanimljivosti, kao i praktične informacije potrebite turistima namjernicima (smještaj, gastronomska ponuda, biciklističke staze, proizvođači/prodavači lokalnih proizvoda) bili bi uključeni kroz duži ili kraći tekst i ilustracije koje bi se pojavljivale na samoj maketi, i/ili emitirale na suprotnom zidu s projektora. Na zidovima

prostorije nalazi se i **nekoliko vitrina**⁶ koje sadržavaju odabrane predmete iz zbirnog fonda (arheološki, etnografski materijal, karte...) koji se, kada je odabrana odgovarajuća tema-veza, također dodatno osvjetljavaju. U zasebnom segmentu, u dijelu prema 'Skrivenoj komori', posebnim interpretacijskim panelom se pojašnjava izvorna namjena dotične prostorije u kontekstu kompleksa Kule⁷, kao i njena pretpostavljena funkcija (koji je osobiti, i nadasve zanimljiv detalj).

Iz Tamnice posjetitelj nastavlja obilazak **prostorom 'Izbe'** (15,62 m²) koja se idejno nastavlja na prethodnu temu, no ovdje sužena na **mikro lokaciju kompleksa Kule i njene neposredne okolice**. U 'Izbi' se tako pomoću multimedije (izvjesno i maketom/maketama, kao u prethodnoj prostoriji) **predstavlja postepeni razvoj Kule, njene osobitosti, nadogradnje i razlozi istih, ključne osobe važne za razvoj Kule, uključujući i crkvu Sv. Đurđa, arboretum i ostali okolni prostori**.

Navedene tri prostorije zatvaraju prvi dio muzejskog obilaska koji prvenstveno (no ne isključivo) odražava ideju Centra za baštinu i za održivi razvoj (nastavak istog slijedi u obilasku terase i interpretaciji vanjskih prostora) i u kojem se daje produbljeni uvid u zadatosti regije u kojoj se nalazimo kroz osnovne antropogeografske osobine, te jednako tako proširene informacije o kompleksu Kule. Posjetitelj je time značajno senzibiliziran za kvalitativno razumijevanje stalnog postava koji slijedi u nastavku. Vrijedi ovdje napomenuti da se zbog zadanih uvjeta daljnji obilazak ne odvija muzeološki idealno, u smislu potrebitog kružnog neprekidanog obilaska, premda zahvaljujući idejnom razdvajanju na dvije cjeline povratak kroz isti prostor ovdje ne predstavlja veći problem.

⁶ Adekvatne vitrine, odnosno odgovarajući mikroklimatski uvjeti, su ovdje nužni zbog zaštite predmeta. Isto vrijedi i za sve daljnje prostorije Muzeja.

⁷ N.B. U svakoj se prostoriji koja sačinjava muzejski obilazak nalazi posebni interpretacijski panel koji tumači izvornu namjenu dotične prostorije, te ukratko njene osnovne arhitektonske osobine u kontekstu kompleksa Kule.

Korisnik/posjetitelj se u nastavku obilaska vraća u ulazni prostor 'Straže'. Desno od prostora 'Straže' nalazi se soba ('Škrotorij'; 26,46 m²) u kojem je smješten prvi dio tematske cjeline posvećene interkulturalizmu. Ovim prostorom **započinje posjeta drugom dijelu muzejsko-baštinskog centra, svojevrsnom Muzeju Interkulturalizma**. Prva soba u tom rasporedu **tematizira interkulturalizam kao uvod u postav**, te se ovdje kroz niz upotrijebljenih preslika i sekundarnog materijala objašnjavaju i problematiziraju teme kao što su kultura općenito, kulturne teorije, multikulturalizam vs. interkulturalizam, opća ljudska prava i slično. **Dio ove prostorije osmišljen je tako da posjetiteljima u obliku video zapisa nudi kratke priče iz stvarnog života (današnje realne situacije) koje na različite načine propituju stavove** posjetitelja povezane s interkulturalizmom (posjetitelju se postavlja pitanje na koje on odabire odgovor, koji se onda komparira s odgovorom drugih posjetitelja).

Prostor u nastavku prema sjeveru, 'Retrobotega' površine 17,43 m² (+ 7,36 m²), ima **funkciju zatvorenog spremišta**, i u potpunosti je zatvorenog tipa (samo za djelatnike muzeja), te služi za pohranu građe koja trenutno nije dio stalnog postava, niti adekvatna za otvoreno spremište. **Ona je i dio u kojem se prima nova građa**. Kao i u slučaju prethodnog i u ovom je prostoru apsolutno nužno održavanje odgovarajućih mikroklimatskih uvjeta. Istočni dio ovog prostora, nedvojbeno odvojen od spremišta uključuje dodatne (prije nego prostor 'Ortulanice' zadobije punu funkciju) usluge korištenja WC-a ukoliko je potrebno.

Nakon obilaska prizemlja posjetitelj se **vraća u ulazni prostor 'Straže' te obilazak nastavlja uspinjući se stepenicama na polukat⁸ gdje ulazi u prostor 'Ispred Sale' i prostoriju 'Sale'**. Ove dvorane veličine 14,51 m² i 36,38 m² jedini su prostori u koju se posjetitelj **svjesno usmjerava dvokratno** tokom planiranog muzejskog obilaska. Prema muzeološkoj

⁸ Na početku stepenica, ukoliko se koristi sustav ulaznica i iste se prodaju u 'Ortulanici', moguće je postaviti 'ježa' koji propušta posjetitelje s kupljenom ulaznicom.

konceptiji i **ulazni dio 'Ispred sale' i sama soba 'Sale' rekonstruirali bi se na što uvjerljiviji način da odražavaju uređenje koji je postavio u tom prostoru pisac Vlada Desnica**, drugim riječima bili bi ambijentalno uređeni i odražavali neka prijašnja (i u muzeološkom smislu) vremena. Prostor 'Ispred sale' sadržavao bi tako odabrane primjerke oružja, ikona, te ormariće s dijelovima zbirke rimskog stakla, numizmatike i iskopina, dok bi 'Sala' bila uređena kao reprezentativni salon koji odražava stil kraja 19. i prvog dijela 20. stoljeća s portretima obitelji Jankovića i Desnica, te odabranim predmetima iz zbirke umjetničkih predmeta. Ipak **sitne suvremene muzeološko-interpretacijske intervencije bile bi uključene** i to prvenstveno na način da se u 'Sali' jedan od portreta zamjeni LCD televizorom (na kojem će biti prikazan istovjetni portret), a koji će se prolaskom posjetitelja aktivirati i ispričovijedati priču o upravo ovakvom uređenju prostora 'Sale' i 'Ispred Sale'. Posjetitelj, zahvaljujući obilasku prethodnih soba u prizemlju, sada već ima određeni uvid u regiju i Kulu te ga ove dvije prostorije uređene na napomenuti način s jedne strane impresioniraju, ali istovremeno (i daleko važnije) podižu razinu njegove znatiželje i očekivanja u daljnjem obilasku muzeja. Ovdje vrijedi napomenuti da na ovaj način uređena **'Sala', kao najreprezentativnija prostorija kompleksa Kule, može sukladno potrebama poslužiti za svečane sastanke ili manje prijeme** koji će se u Kuli/Muzeju održavati.

Planirani muzejski obilazak nastavlja se u drugu (16,63 m²) sobu **idejno nazvanom 'Međugraničje', gdje se usmjerava izravno na lokalno okruženje i interpretira kontekst međugraničja na ovom prostoru tokom vremena.** Posjetitelj, potaknut prvom sobom o interkulturalizmu ('Škrotorij'), ulazi u ovaj prostor sa svojim interpretacijama koncepta i značenja interkulturalizma te se njegov stav bilo konfrontira i tako stvara svojevrsnu mini katarzu, bilo podudara s zadanim povijesnim okolnostima koje su odredile ovaj prostor. Interpretacija u prostoru međugraničja ostvaruje se podjednako izvornim materijalima iz fundusa Kule i multimedijom koja ih adekvatno nadopunjuje.

Slijedi prostor gdje se posjetitelj **podjednako usmjerava na vrijeme tromede, ali i ostala kasnija razdoblja, te iste tumači i prenosi na mikro razinu, na nivo Kule i njenih glavnih protagonista (Stojan Janković, drugi Mitrovići-Jankovići, Ilija Deda Janković, Simo Matavulj, Vladan Desnica).** Ovaj dio je u razvoju interpretacije muzejske priče logično povezan s prethodnim sobama, i idejno se nastavlja na narednu razinu (posvećena Vladanu Desnici) koja slijedi nakon misaone pauze. Osnovni prezentacijski materijal proizlazi iz fundusa Kule, od karata i planova do portreta, materijalnih predmeta i arhivskih dokumenata, a nadopunjen je potrebitom multimedijom i jednim LCD televizorom u kojoj se odvija glavna naracija ove sobe.

Slijedi treća soba (26,48 m²), također na prvom katu, koja predstavlja svojevrsnu kontemplacijsku pauzu u obilasku Muzeja. Ovdje se (zadato i najlakšim osiguravanjem mikroklimatskih uvjeta) nalazi izbor iz zbirke ikona koje upotpunjene kroz dvije muzeološke intervencije u obliku LCD panela ostvaruju vezu, referencu na univerzalnost čovječanstva, koja se ostvaruje putem prepoznavanja univerzalnih vrijednosti sadržanih u različitostima religija koje nas prvenstveno sve ujedinjuju umjesto da nas razdvajaju. Dodatna muzeološka interpretacija - tumačenje, ovdje je svjesno izostavljeno usmjeravajući time posjetitelja da promisli sve do sada upoznato i unese isto u svoj svijet razumijevanja i percepcije.

U nastanku obilaska posjetitelj se uspinje na drugi kat 'Stare kuće' gdje najprije, po logici muzejske posjete, ulazi u sjevernu petu sobu (25,14 m²) koja je svojevrsna **memorijalna soba Vladana Desnice. U ovoj je sobi život i rad Vladana Desnice u prvom planu** - njegovo školovanje, posao, politički angažman, te posebice književni opus, te interesi i hobiji. Ova soba odabranim izloženim materijalom (dokumentima, originalnim izdanjima djela, predmetima iz fundusa Kule, dijelom biblioteke, autentičnim namještajem, ostali ilustracijama) **transverzalno povezuje sve prethodne cjeline sažete u jednu osobu.** Posjetitelj tako istovremeno može doživjeti veličinu tematizirane odabrane osobe, ali se istovremeno poistovjeti i komparirati s istom na razini kako osobnih dostignuća (tj. ideja, želja i ostvarenja), tako i kroz muzejsku priču koja smjera u pravcu tolerancije i interkulturalizma.

Zadnja soba koju zaključuje dio ovog dijela stalnog muzejskog postava (četvrta soba; 26,84 m²) **donosi svojevrsne digresije i završna razmatranja. U ovoj se sobi tako nastavlja priča o V. Desnici pri čemu se posebno ističe/tematizira njegova uloga kao svojevrsnog avangardnog muzeologa/čuvara baštine kroz njegove otvaranje i uređenje Kule u funkciji javnog prostora (muzeja), te se istovremeno u drugom dijelu iste sobe otvaraju pitanja uloge muzeja i baštine u društvu,** te daju primjeri gdje upravo **baština, poput ove vezane uz Kulu, može i treba služiti kao svojevrsni zalog za mir, za napredak čovječanstva, za razvoj određenog područja i njegovog stanovništva, te posredno sveukupnog današnjeg globaliziranog svijeta** (isto može uključivati i problematizaciju UNESCO svjetske baštine, odnosno alternativni put poimanja istog). Dio izloženog materijala je iz fundusa Kule uključujući fotografije Kule kako ju je uredio Vladan Desnica (i, sasvim logični, poziv na ponovnu posjetu prostora 'Sale'), dok se drugi dio sastoji od niza fotografija i/ili preslika, te audiovizualnog materijala na nekoliko manjih LCD televizora.

Na drugom katu 'Stare kuće' nalazi se i **šesta soba** (11,68 m²) koja bi bila u **funkciji radne sobe kustosa**⁹.

Nakon obilaska stalnog postava vezanog uz Muzej posjetitelj se, potaknut i interpretacijom iz zadnje sobe, vraća prema ulaznom prostoru 'Ispred Sale' gdje, motiviran neposrednim iskustvom Muzeja i namjerom uređenja muzeja od strane Vladana Desnice, **ponovno obilazi prostore 'Ispred Sale' i 'Sale' promatrajući ih sada s djelomično drugačijim uvidom. Dodatno potaknuti interes usmjerava ga u daljnje istraživanje Kule i regionalnih karakteristika** u kojem se dotični interkulturalizam ostvario/ostvaruje, odnosno ovdje **u pravcu prostora Stare kuhinje. Stara kuhinja (31,62 m²) prezentira glavninu etnografske zbirke Kule.**

⁹ Radna soba kustosa na drugom katu i soba namijenjena zatvorenom spremištu i arhivi u prizemlju iste zgrade mogle bi biti funkcionalno zamijenjene ukoliko bi se ovo pokazalo kao bolje, ili točnije, praktičnije rješenje. Oba rješenja imaju nekoliko prednosti i nedostataka..

Etnografska zbirka (koja je praktično cjelovito sačuvana nakon pohrane u muzeju u Biogradu) 2012. godine postavljena je u prostoru Kule, točnije Stare kuhinje, na isti način na koji je to napravio Vladan Desnica u 50-im godinama prošlog stoljeća. Uzimajući u obzir postojeće stanje, **te činjenicu da ovakva postava zbirke predstavlja svojevrsni oblik sjećanja na muzeološko djelovanje Vladana Desnice** smatramo da postav može i treba ostati takav kakav jest uz dodatnu interpretaciju-intervenciju koja ga adekvatno, vremensko-prostorno, tumači.

Usponom kroz stepenište Kule muzejska posjeta, u pravcu dodatne interpretacije regije-teritorija, se nastavlja na prostoru terase Kule. **Terasa Kule (35,92 m²) i gornja terasa (premda zahtjevnija za pristup posjetitelja) nudi posebno doživljajno iskustvo** jer se s iste otvara vizura na kompleks Kule i okolne prostore, što ju nedvosmisleno čini jednim od najatraktivnijih prostora kojim Kula raspolaže s obzirom da izravno interpretira kontekst Kule i njene prostorne karakteristike nastale u zadanom prostoru. **Dodatna muzeološke intervencija u ovom prostoru uključuje planirano postavljanje interpretacijskih panela u radijus od 360°** kojim bi se potencijalnom korisniku/posjetitelju ne samo omogućilo osnovno snalaženje u prostoru, već i identificiranje ključnih točaka dodira i razgraničenja, od masiva Velebita ili zadarskog arhipelaga do lokalnih geografskih razlikovnih elemenata. Ovo bi ujedno bio i najbolji način da se posjetitelja potakne na daljnji obilazak i istraživanje prostora, uključujući prvenstveno crkvu Sv. Đurđa, groblje i gumno, arboretum, izvor Klokotuše i akumulaciju vode, te okolne oranice. No prije toga će prosječni posjetitelj sasvim očekivano, nakon otprilike 75-90 minuta koliko je optimalno planirano za posjetu muzejskim prostorima Kule, željeti napraviti malu pauzu.

Posjetitelj se, u idealnom planiranom obilasku, tako vraća kroz 'veliku avliju' do 'Oratulanice', odnosno muzejskog kafića i zalogajnice gdje će u opuštenom ambijentu, ali i dalje u izravnom kontaktu s kompleksom Kule, imati vremena predahnuti¹⁰ i djelomično konsolidirati svoje dojmove, te u muzejskom dućanu kupiti neko od djela V. Desnice, muzejskog i/ili MSC izdanja ili prigodan suvenir¹¹.

¹⁰ Pauza u svakom obliku muzejskog obilaska, nakon 90 minuta ili manje, se svakako preporučuje.

¹¹ Ovdje će biti moguće i unajmiti *tablet* računalo za vođeni obilazak po vanjskim prostorima ukoliko se odluči za ovakav oblik interpretacije, što bi svakako bilo poželjno. Više o istom, vidi kasnije,

Drugi dio obilaska (ili treći ukoliko muzejski dio u Kuli promatramo kao dvije cjeline) planiran je samo u osnovnim naznakama, odnosno kroz obilazak crkve Sv. Đurđa, groblja i gumna (upravo tim navedenim redom). Posjetitelj se tako pomoću tiskanog plana s kratkom interpretacijom, ili *tablet* računala, navodi da najprije obiđe crkvu Sv. Đurđa.

Crkva Sv. Đurđa (cca. 120 m²) je srednjovjekovna jednobrodna građevina s polukružnom apsidom romaničkih osobina i zaštićeno kulturno dobro, a u primarnoj je funkciji mauzoleja obitelji Desnica. **Razumije se da navedeno gotovo u potpunosti određuje i muzeološku namjenu prostora crkve Sv. Đurđa, pri čemu je logično razmišljati i o vraćanju dijela ikona na njihovo izvorno mjesto** (za što moraju biti prvestveno biti osigurani adekvatni uvjeti - mikroklimatski i sigurnosni), odnosno postavljanje kopija kao alternativa. **Alternativno je moguće razmišljati i o uređenju prostora Crkve tako da može ugostiti manje povremene izložbe odgovarajuće karaktera**, praksa koja nije rijetka u svijetu, premda je ovdje mogućnost djelomične prenamjene funkcije prostora limitirana osnovnom namjenom prostora (mauzolej). **Neovisno koje se rješenje odabere obilazak crkve Sv. Đurđa obvezna je točka čak i ako prostor zadrži samo svoju sadašnju namjenu.**

Nakon crkve obilazi se okolno groblje te se posjetitelj usmjerava prema gumnu.

Prostor gumna bilo bi po našem mišljenju poželjno obnoviti-rekonstruirati ne samo zbog kvalitetnijeg prezentacijskog dojma za potrebe posjetitelja već (štoviše) **kako bi moglo ponovno zadobiti ulogu mjesta okupljanja i druženja lokalnog stanovništva i istraživača** koji se trenutno nalaze u Međunarodnom Sveučilišnom centru čime se, sasvim izravno, komunicira jedna od osnovnih ideja Muzeja. U kontekstu same interpretacije gumno je objašnjeno pomoću **dva interpretacijska panela**, prvi koji ga stavlja u lokalni geografsko-etnografski kontekst i objašnjava njegovu društvenu ulogu, te drugi koji tumači na koji se način obavlja vršidba i kružni godišnji ciklus poljoprivredne proizvodnje, oba naravno idejno povezana s etnografskom zbirkom u Kuli. **U određeno, adekvatno, doba godine na gumnu je moguće organizirati interpretacijsko uprizorenje**, tj. demonstrirati vršidbu. **Za lijepog vremena ono je još jedno mjesto za kratku stanku u obilasku, odnosno prostor koji se može iskoristiti za prijeme**¹².

¹² Daleko češće prijemi će biti organizirani u 'velikoj (ili 'maloj') avliji', ili unutarnjim prostorima, no upotrebu gumna u ovom smislu ne treba unaprijed odbaciti.

Od gumna posjetitelj se kreće dalje u smjeru izvora 'Klokotuše' i akumulacije vode/ribnjaka nakon čega posjeta više nije čvrsto strukturirana, drugim riječima obilazak izvora, parka i ostalih površina dozvoljava slobodni odabir posjete ovisno o interesima korisnika, premda po označenim stazama i uz sugerirane smjerove. **Na izvoru 'Klokotuše' i akumulacije vode/ribnjaka nalaze se minimalno dva interpretacijska panela**, prvi posvećen geografskim osobinama prostora i stalnoj prisutnosti vode, drugi koji detaljnije objašnjava ulogu akumulacije vode/ribnjaka.

Daljnji smjer obilaska ovisi o posjetitelju, isti može krenuti u smjeru sjeverozapada u prostor oranica (ukoliko se tako dogovori s vlasnicima, ova interpretacija zahtjeva minimalnu intervenciju u prostoru), ili jugozapadno u pravcu parka/arboretuma slijedeći 'Klokotušu'. Kako je već napomenuto premda smjer nije određen obilazak ovih prostora je djelomično strukturiran označenim stazama koje prate adekvatni interpretacijski paneli raspoređeni u prostoru.

Ukoliko posjetitelj odabere **krenuti u smjeru parka/arboreutma** (u nastajanju, s obzirom da je velikom većinom stradao u zadnjem ratu) **naći će na razgranatu mrežu mogućih staza, pravaca kretanja. Interpretacijski panel na svojevrsnom ulasku u park¹³ pojasniti će ovaj prostor i njegove osobitosti, dok će se dalje u prostoru na odabranim značajnim mjestima zaustavljanja** (sukladno budućem uređenju parka/arboretuma) nalaziti dodatni interpretacijski paneli (sveukupno cca. 10) vezanih uz odgovarajuću temu interpretacije. **Niz manjih panela, usmjerenih prvenstveno na osobitosti flore i faune,** činili bi sastavni dio interpretacije parka/arboretuma. Potencijalno kretanje posjetitelja ovdje bi se nastavilo u smjeru jugozapada uz tok potoka 'Klokotuše' do kraja posjeda koji bi bio i drugi mogući ulaz u interpretacijsku stazu područja oranica.

Interpretacija područja oranica/poljoprivrednog zemljišta prvenstveno podupire ideju centra za baštinu i održivi razvoj, odnosno idejno eko-muzeja regije. Sama potencijalno predložena staza (uz pretpostavljenu suglasnost vlasnika) kreće se po uskim vanjskim rubovima posjeda, u njegovom zapadnom i sjeverozapadnom dijelu od donje granice posjeda uz 'Klokotušu' do područja izvora iste. **Interpretacijski paneli koji se nižu uz ovu stazu misaono nisu slijedni, odnosno mogu se pratiti neovisno s koje strane se započne obilazak. Na oba moguća ulazna mjesta nalazi se oveci interpretacijski panel koji objašnjava područje oranica/poljoprivrednog zemljišta,** te osnovnu ideju daljnje interpretacije. **Manji interpretacijski paneli uzduž staze tako tumače vrstu poljoprivredne kulture koja se na tom mjestu uzgaja, isključivo autohtone vrste, te njihov tradicionalni način uzgoja** (nasuprot suvremenom, i razlike) **i daljnju obradu sve do konačnih proizvoda koji iz njih nastaju.** Neposredno, uz pojedini panel, **nalazi se veća ili manja površina** (isto će ovisiti o odabranom načinu korištenja zemlje na ovom

---

¹³ Isti bi bio postavljen i na ulazu iz prostora oranica, iz pravca jugozapadnog ulaza u park (uz tok 'Klokotoše').

području) **na kojoj se dotična autohtona kultura uzgaja isključivo na tradicionalni način¹⁴.**

Obilaskom ovih prostora završava se, u kontekstu promišljanja optimalne varijante, sveukupna muzeološko-interpretativna razina i posjetitelj se postepeno vraća prema ulaznom prostoru, odnosno parkingu ili zbirnom mjestu odakle poželjno nastavlja, inspiriran posjetom kompleksu Kule Janković i okolnih prostora svoj obilazak šireg područja (gornjih) Ravnih Kotara.

---

¹⁴ Proizvodi koji nastaju iz ovakvog tipa uzgoja logično bi se trebali naći u ponudi muzejskog dućana, posebno brandirani kao muzejski/baštinski proizvodi u vrlo ograničenoj seriji.

Napomena 1: Fizička interpretacija (interpretacijski paneli) vs. virtualna interpretacija (tablet računala i pametni telefoni)

Obje navedene metode interpretacije imaju, sasvim razumljivo, određene prednosti i nedostatke. Premda interpretacija putem *tablet* računala i pametnih telefona u naprednijim zemljama već postaje standardna ista u našem, hrvatskom, kontekstu još uvijek predstavlja svojevrsni oblik inovacije, djelomično i zbog slabije rasprostranjenosti (visoke cijene) i navike korištenja ovih uređaja (sasvim je izvjesno je da će se to u narednim godinama promijeniti). Virtualna interpretacija, posebice kada je potpomognuta GPS funkcijom koji ovakvi uređaji standardno podržavaju, omogućuje relativno jednostavnu i kvalitetnu orijentaciju u prostoru. Istovremeno virtualna interpretacija ima još najmanje dvije prednosti. Prvo, uvjetno rečeno, ona 'ne zagađuje' prostor, odnosno prostor/ambijent obilaska nije ni na koji način narušen čak ni interpretacijskim panelima. Drugo, ona nudi daleko veću mogućnost uključivanja različitih interpretacijskih sadržaja (ovisno o interesima posjetitelja/korisnika: osnovna razina; dodatna razina; interpretacija za različite uzraste - posebno ovdje djeca ili stručnjaci; lako apsorbira proširene sadržaje - vizualne materijale, audio i video zapise itd.), te krajnje jednostavno osigurava dostavu tih i takvih sadržaja na nekoliko različitih jezika. Osnovni nedostatak je potreba relativna razine upućenosti da bi se koristili ovi uređaju, te daleko više (kako se pokazalo iz dosadašnje prakse) prevelika usmjerenost samog posjetitelja/korisnika na uređaj i dostupne sadržaje u odnosu na same objekte/prostore koji se interpretiraju čime je ujedno izgubljen najvažniji dio iskustva radi kojeg interpretacija postoji. Prednosti i manjkavosti interpretacije putem fizički prisutnih interpretacijskih panela, u suprotnosti iz navedenog, su vjerujemo prilično jasni pri čemu je posebno ograničavajući faktor panela limitiranost količine teksta i ilustracija (uključujući mogućnosti višejezičnosti).

S obzirom na navedeno, te posebno uzimajući u obzir realnost domaće situacije, logični prijedlog koji se nameće je da interpretaciju u ovim

prostorima treba, do daljnjeg, planirati na oba načina. Drugim riječima trebalo bi se krenuti u razradu koja pretpostavlja postavljanje interpretacijskih panela, ali istovremeno razvijati i sadržajno daleko bogatiju virtualnu interpretaciju i imati istu u ponudi muzejskog obilaska što je ranije moguće.

Napomena 2: Kratki nacrt alternativno mogućih verzija razvoja muzeja i interpretacije na prostoru kompleksa Kule Jankovića i okolnih prostora

Kao što je već ranije u tekstu studije spomenuto netom iznesena muzeološka koncepcija predstavlja svojevrsni oblik optimalna varijante muzeološko-interpretacijskih mogućnosti kompleksa Kule Jankovića i okolnih prostora. Optimalno pri tome znači da je to varijanta za koju vjerujemo da bi na adekvatan, dovoljno inovativan i atraktivan način predstavila sveukupnu baštinu koja se idejno veže uz Kulu, njene glavne protagoniste i širu regiju. Pri tome iznesena optimalna varijanta uvažava sve prostorne i ine zadatosti i njima se apsolutno prilagođava na način da, usprkos istima, nudi sadržajno kvalitetno rješenje na razini suvremenih muzeoloških promišljanja i to ona realno ostvariva uz umjerenu financijsku podršku koja bi pratila ovaj projekt. Potonje znači da bi dodatnim (uz one izdvojene za obnovu/konzervaciju) sredstvima Ministarstva kulture ovakav projekt mogao 'zaživjeti' unutar dvije ili tri do pet godina, odnosno da bi se isti mogao realizirati u navedenom periodu osiguravanjem potrebnih sredstava iz različitih fondova Europske Unije¹⁵. Ipak, i usprkos našoj uvjerenosti da je predložena optimalna verzija ostvariva i da svako njeno moguće kvantitativno umanjeње podrazumijeva određeni gubitak snage projekta i time svjesno ignoriranje sveukupnih potencijala koji time izravno utječu i na kvalitetu doživljenog iskustva posjete, a ponajprije svjesni situacije u kojoj se trenutno nalazimo, skloni smo u nastavku predložiti i moguću minimalističku koncepciju koja sasvim jasno kontraponira (također u osnovnim crtama)

¹⁵ Posebice jer je, u optimalnoj verziji, izravno adresirana tema interkulturalizma koja bi zasigurno naišla na odobravanje.

iznesenoj idealnoj verziji. Sukladno tome, dalje u nastavku nalazi se i idealna verzija koja nije limitirana nikakvim ograničenjima, što ujedno ne znači da nije i ostvariva.

Minimalistička verzija:

Osnovna karakteristika minimalističke verzije u odnosu na optimalnu je idejno isključivanje razvoja interpretacije u slijedećim prostorima: 'predprostor Tamnice', 'Tamnice' i 'Izbe'. Navedeni prostori kako su planirani u optimalnoj, ovdje iznesenoj, verziji zahtijevaju određena ulaganja koja, ukoliko ne postoji volja i izvor sredstava za adekvatno uređenje muzeja kao važnog mjesta interpretacije regije (gornjih) Ravnih Kotara mogu biti teoretski preskočena. Premda bi ovakvo rješenje predstavljalo značajni gubitak na kvalitetu, i kao takva osjetno okrnjenu verzija muzeja/baštinskog centra mogla bi donekle uspješno funkcionirati.

Krajnje minimalistička koncepcija, ukoliko to nametnu okolnosti (premda svakako ne preporučljiva s naše strane) podrazumijeva tretiranje svih prostora u pravcu samo djelomičnog uređenja i time u formi svojevrsnog velikog otvorenog-radnog depoa. Razvoj virtualne interpretacije okolnih prostora, u oba slučaja, odgađa se također za neka 'bolja' vremena.

Idealna verzija:

Idealna verzija predstavlja željeno projicirano stanje neograničeno zadatim okolnostima. Razumije se da su pri tome mogući koncepti dodatnog razvoja Muzeja i Centra za baštinu brojni, no za potrebe ove muzeološke studije istaknuti ćemo samo jednu od mogućih. Dotična varijanta, u osnovnim crtama, uključuje ne samo nesmetane mogućnosti oko uređenja prostora 'Ortulanice' te u nastavku povezanog muzejskog kafića i zalogajnice, već uzima u obzir dodatne intervencije u prostoru koji bi omogućili/osigurali više prostora za stalni postav i ostale muzejske funkcije. Sasvim precizno prostor u jugoistočnom dijelu kompleksa Kule gdje se nalazi 'Ortulanica', i idejno muzejski kafić i zalogajnica, pretvaraju se u ovoj verziji u potpunosti u realni ulaz u muzejski kompleks na načina da (donekle slično funkciji piramide u muzeju Louvre-u u Parizu) posjetitelj na tom mjestu silazi u podzemni dio muzejskog kompleksa koji ni na koji način, jer je isključivo podzemni i proteže se uz jugoistočni dio zida 'velike avlije', ne narušava ambijent kompleksa Kule. Dodatni prostori koji se na ovaj, nadasve neinvazivni, interpolacijski način ostvaruju omogućuje muzeju da realizira u potpunosti svoje potrebe za info-orientacijskim prostorom sa svim pratećim uslužnim djelatnostima (garderoba, spremište za kafić i zalogajnicu, dodatna ostava za muzejske redovite potrebe, dodatni prostori za spremišta), te da se Muzeju osiguraju potrebni prostori za stalni postav u nastavku ovog podzemnog prostora-koridora koji bi se protezao prema Kuli i idejno, u planiranom obilasku muzeja¹⁶, spajao na prostor 'Tamnice'.

---

¹⁶ U slučaju mogućnosti ovakve, idealne, verzije projekta ranije izneseni muzeološki koncept (optimalna verzija) bi se donekle promijenila jer bi pristupni podzemni koridor koji vodi prema prostorima prizemlja Kule (tj. prostora 'Tamnice') ponudio na raspolaganje adekvatni i vrlo suvremeno opremljen prostor/kvadraturu za multimedijски interaktivnu interpretaciju kako same regije, tako i Kule i time osigurao pozicioniranje Muzeja na razini značajnog regionalnog muzeja.

Napomena 3: Pristup posjetitelja s posebnim potrebama

Premda je idejno Muzej usmjeren i ima nedvosmislenu namjeru osigurati pristup svim profilima posjetitelja, uključujući i one s posebnim potrebama, zbog arhitektonskih zadatosti prostora u optimalnoj verziji svi prostori Muzeja ne bi mogli (u prvoj fazi) izravno ispuniti ovaj uvjet, no Muzej bi učinio maksimalni napor da osigura nesmetano kretanje dotičnih posjetitelja kroz većinu muzejskih prostora.

Napomena 4: Polifunkcionalna dvorana za potrebe muzejskih aktivnosti

Ista, koja bi osiguravala i adekvatni prostor za edukativni rad Muzeja, u ovdje prezentiranoj optimalnoj muzeološkoj koncepciji nije izravno uključena. Ipak vrijedi napomenuti da odgovarajući prostor koji bi bio na raspolaganju Muzeju za takve aktivnosti je idejno podrazumijevan, bilo da se radi o dijelu prostora Međunarodnog sveučilišnog centra koji bi sukladno potrebama bili u toj funkciji, ili prostoru prvog kata zgrade 'Kotarine' u kojoj je planirano uređenje multifunkcionalne dvorane za potrebe raznovrsnih aktivnosti koje se odvijaju u prostoru kompleksa Kule Janković.

4: UVOD - ANALIZA - RAZRADA - ZAKLJUČNO

Planirani Muzej u sklopu Kule Jankovića, u ovdje prezentiranoj optimalnoj varijanti, nedvojbeno predstavlja svojevrsnu muzeološku inovaciju na našim prostorima, i ujedno oblik muzejske prakse koja sve više postaje relevantna i u muzejski naprednim zapadno-europskim i inim zemljama. Inovacija koju ova muzeološka studija donosi je skladan pristup eko-muzeološke teorije i prakse pomiren s zahtjevima (prvenstveno teorijskim) kritičkih studija baštine koji su u usponu i koji će, bez ikakve sumnje, odrediti suvremeno poimanje ideje i konstrukcije baštine uključujući i svaki mogući oblik disonance (ne samo konfliktne) baštine koji se u tom procesu događa. Ovaj projekt stoga predstavlja mjesto učenja, ali jednako tako i osebujnu studiju slučaja koja već sada može poslužiti kao ogledni primjer za sva slična mjesta ili situacije neovisno da li se isti nalazili u Europi, Australiji, Aziji, Južnoj Americi ili bilo gdje drugdje. Upravo u tom, osebujno distinktivnom i istovremenom inovativnom, elementu se nalazi glavna snaga ovog projekta. On je nadasve lokalni koji krajnje lako i na razumljivi način komunicira univerzalne vrijednosti. Formirana upravo na taj način muzeološka studija nastoji istovremeno pronaći najbolje rješenje da zadovolji potrebe lokalnog konteksta (Kule Jankovića, gornjih Ravnih Kotara) nudeći perspektivu u kojoj se isti nedvojbeno izdižu iz lokalnog/regionalnog konteksta i postaju 'ogledni' primjer za niz sličnih projekata temeljenih na ideji interkulturalizma u svijetu.

